

Україна:

події,
факти,
коментарі

2011 № 3

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія

В. Горвий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Відбулася зустріч Президента В. Януковича з Діючим головою ОБСЄ	4
--	---

Аналітика

Т. Гранчак Политический визит с энергетическим акцентом	5
С. Кулицький Тенденції трансформації європейського газозабезпечення та перспективи розвитку української газотранспортної системи	12
(закінчення, початок у попередньому номері)	
В. Медведєва Євро-2012: «500 днів до старту ... і знов випробування України на витривалість»	24
С. Горова Цветные революции - теперь и в арабских странах?	29
С. Хоперський Место государственных специализированных институтов венчурного/инновационного инвестирования в системе стратегического управления страной	34
(опыт развивающихся рыночных экономик)	

В об'єктиві – регіон

А. Потіха, наук. співроб. Ситуація в Криму: кримські татари знову вимагають справедливості	40
---	----

Правові аспекти

Н. Іванова, Ю. Половинчак Житловий кодекс	49
<u>Коментарі спеціалістів на звернення громадян</u>	56

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	64
Діяльність науково-дослідних установ	66
Аерокосмічна і авіаційна галузі	68
Енергоощадні технології	69
Питання екології та уникнення техногенних катастроф	69
Підготовка науково- і науково-педагогічних кадрів	71
Наука і влада	72

До уваги держслужбовця

Т. Добко, В. Шкаріна

Світова економічна криза: причини, наслідки, шляхи подолання.	72
---	----

(Список літератури з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1999–2010 рр.)

Відбулася зустріч Президента В. Януковича з Діючим головою ОБСЄ

Президент України В. Янукович зустрівся з Діючим головою Організації з безпеки і співробітництва у Європі, міністром закордонних справ Литовської Республіки А. Ажубалісом.

Під час бесіди обговорювалися перспективи двосторонньої співпраці України та Литви та питання, пов'язані з головуванням Литви в ОБСЄ. Зокрема, В. Янукович висловив думку, що позиція Литви щодо збереження спадкоємності головування в ОБСЄ є дуже правильною.

«У 2013 р. Україна головуватиме в ОБСЄ, і ми обов'язково дотримуватимемося цього принципу», – наголосив Президент України. «Поглиблення співпраці, пов'язаної з головуванням Литви в ОБСЄ з усього комплексу питань порядку денного, є для нас пріоритетним», – додав Президент.

В. Янукович наголосив, що візьме під особистий контроль підготовку України до головування в ОБСЄ. Глава держави зазначив, що найближчим часом підпише відповідні документи.

«Ми готуватимемося до 2013 р., і для нас досвід Литви в цьому матиме особливу цінність», – підкреслив Президент.

«Ми переконані, що всі країни-учасниці ОБСЄ мають перебувати в безпеці, незалежно від належності до тих чи інших військово-політичних союзів», – зазначив глава держави. Це важливо, зокрема, для України як позаблокової держави, яка добровільно відмовилася від ядерної зброї.

Говорячи про неврегульовані конфлікти, що існують у зоні відповідальності ОБСЄ, Президент України підкреслив, що вони мають вирішуватися виключно мирним шляхом. «Ми вважаємо, що ці конфлікти потрібно вирішувати виключно мирним шляхом на основі принципів і норм міжнародного права», – наголосив В. Янукович.

«Україна виступає за якнайшвидше відновлення повноцінного переговорного процесу щодо Придністровського конфлікту. Ми підтримаємо всі зусилля наших партнерів», – зазначив В. Янукович.

Глава держави підкреслив, що Україна позитивно оцінює пріоритети литовського головування ОБСЄ з врегулювання цього конфлікту і всіляко сприятиме їх реалізації (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (www.president.gov.ua)*. – 2011. – 7.02).

Аналітика

Т. Гранчак, канд. іст. наук, заввідділу СІАЗ НБУВ

Политический визит с энергетическим акцентом

На минувшей неделе Президент Украины В. Янукович посетил с государственным визитом Польшу. Статус визита был самым высоким – государственным, что, по идее, должно было подчеркнуть значение для Киева украинско-польского сотрудничества. За год пребывания у власти В. Янукович совершил подобный визит лишь раз – в Китай.

Пиар-плацдарм для визита главы государства был подготовлен заранее: общаясь накануне поездки с представителями польской прессы, В. Янукович рассказал принимающей стороне о своих польских корнях, а заодно заверил, что украинским перспективам Евро-2012 ничего не грозит, что с учетом информации о проблемах ФФУ было не лишним.

В Варшаве Президент Украины встретился со своим польским коллегой Б. Коморовским. Под председательством глав государств состоялись украинско-польские переговоры в расширенном составе.

Напомним, что с президентом Польши В. Янукович виделся всего неделю назад, в Давосе. Они вместе выступали на ланче, организованном олигархом В. Пинчуком. Основные послы Давосского выступления главы Украинского государства были такими: Украина – футбольная страна, пришедшая к политической стабильности и готовая к приему инвестиций. Она партнерски относится к Польше и готова строить с ней не только дороги и стадионы, но и бизнес. Слова В. Януковича тогда подтвердил Б. Коморовский.

В Варшаве президенты продолжили Давосский разговор, но в расширенном формате. С польской стороны в переговорах участвовало практически все правительство, с украинской – руководство Администрации Президента, министры иностранных дел, энергетики и углепрома, образования, а также глава Государственного агентства по инвестициям.

На совместной пресс-конференции в Варшаве оба Президента заверили, что польско-украинские отношения считают стратегическими. Б. Коморовский во время официальной речи подчеркнул, что Польша поддерживает евроинтеграционные стремления Украины. По его словам, Варшава будет особенно содействовать продвижению Украины на пути в ЕС, когда через пять месяцев Польша возглавит Евросоюз. Польский президент напомнил, что Украина готовится подписать три важных договора, которые будут способствовать ее интеграции с Европейским Союзом, в частности соглашение об ассо-

цируемом членстве в ЕС, о зоне свободной торговли, а также соглашение о безвизовом режиме. Как сказал Б. Коморовский, Польша будет содействовать Украине в заключении всех этих договоров. Польский президент выразил надежду, что Украина, стремясь в объединенную Европу, приложит необходимые усилия и подготовится должным образом.

Также Б. Коморовский выразил удовлетворение тенденциями, наметившимися в экономических взаимоотношениях двух стран. Президент Польши отметил тот факт, что на Варшавской бирже уже теперь функционирует пять крупных украинских союзов. «Наше сотрудничество на важнейшем направлении, экономическом, не развито в той же степени, что и наши политические контакты. Мы рады, что Варшавская биржа стала важным местом для украинского бизнеса, хочу напомнить, что пять крупных украинских фирм уже есть на Варшавской бирже, а следующие готовятся на нее зайти», – заметил Б. Коморовский. Он также сообщил, что Украина и Польша заключили соглашение о сотрудничестве в сфере инвестиций и хозяйственного сотрудничества.

Польско-украинские отношения будут развиваться и в иных плоскостях. По словам президента Польши, главы государств договорились интенсифицировать мероприятия по созданию польско-украинско-литовской военной бригады. Такая бригада могла бы выполнять задания, связанные с международной безопасностью. Отдельно Б. Коморовский отметил, что стороны договорились интенсифицировать обмен молодежью, а также принимать участие в совместных важных мероприятиях, прежде всего в праздновании 20-летия независимости Украины. Он напомнил, что Польша была первым государством, которое признало независимость своей восточной соседки.

В Варшаве также состоялись встречи Президента Украины В. Януковича с Председателем Совета министров Республики Польша Д. Туском, Маршалком Сейма Республики Польша Г. Схегиною и Маршалком Сената Республики Польша Б. Бурсевичем.

Особое внимание во время встреч с польским руководством Президент Украины уделил вопросу реализации совместных проектов, в частности – функционированию нефтепровода Одесса – Броды и участию в этом проекте Польши. В соответствии с высказываниями главы Украинского государства, Польша должна принимать более активное участие в продолжении нефтепровода Одесса – Броды до Гданьска. «Я говорил президенту Б. Коморовскому, что уже на этой неделе начнется прокачка нефти в сторону Беларуси. Потому нефтепровод будет использоваться согласно оригинальному проекту, поставлять нефть на Запад. К сожалению, Польша пока не принимает в этом участия. Не известно, на каком этапе она присоединится, но Варшава заинтересована в этом проекте», – подчеркнул В. Янукович.

Он отметил, что Б. Коморовский выразил уверенность: участие Польши в этом проекте находится в состоянии практической реализации. «Нефть уже транспортируется в сторону Беларуси, а также дальше – в Литву и Латвию.

Однако Польша, без сомнения, остается для нас приоритетом, поскольку это было с самого начала», – сказал Президент Украины.

Тем не менее, вопреки предложениям Украины, Польша отказалась задекларировать какие-либо сроки, связанные с достройкой нефтепровода Одесса – Броды до Плоцка и Гданьска. На переговорах в Варшаве президенты В. Янукович и Б. Коморовский ограничились обещанием «подготовить план совместных действий относительно его строительства».

«У нас все готово, нефтепровод уже работает в аверсном режиме, и мы хотим, чтобы стройка пошла, – отметил министр энергетики и угольной промышленности Ю. Бойко. – Раньше поляки были готовы называть сроки строительства, теперь – нет. Что изменилось – спрашивайте у них».

По словам Ю. Бойко, в случае запуска в октябре текущего года второй очереди Балтийской трубопроводной системы, часть нефти из средней ветки нефтепровода «Дружба» будет переведена Россией в эту трубопроводную систему. Как считает министр, в этом случае появляется возможность, в первую очередь, у польских специалистов загрузить нефтепровод азербайджанской нефтью. «Это серьезная перспектива и для нас, и для Польши», – подчеркнул Ю. Бойко.

Кроме того, он отметил, что в ходе двусторонних переговоров президенты Украины и Польши обсудили вопрос координации усилий по улучшению перспектив загрузки как нефтепроводов, так и газопроводов двух стран.

«Поскольку у нас есть общие проблемы, которые касаются обходных газовых и нефтепроводов, я думаю, что этот визит дал очень серьезный импульс координации усилий по улучшению перспектив загрузки и газопроводов, и нефтепроводов наших стран», – резюмировал министр.

Закономерно, что одной из главных тем варшавского визита Президента Украины стала также подготовка к проведению Евро-2012. Многие обозреватели сходятся в том, что на сегодня футбольный чемпионат 2012 г. – это единственный реальный проект, который объединяет Польшу и Украину после того как интеграция в НАТО «выпала» из повестки дня, а достройка нефтепровода Одесса – Броды «забуксовала». Евро-2012 – это тест на готовность украинской власти, которая декларирует намерения продвигать Украину к членству в ЕС, работать в паре с властью страны, являющейся членом Евросоюза почти семь лет. Успех Евро-2012 – это укрепление имиджа страны в государствах ЕС, ведь успешная подготовка и проведение футбольного чемпионата, кроме прочего, будет означать и способность Украины выполнять взятые на себя обязательства, что немаловажно, учитывая продолжительный процесс вступления в Евросоюз.

Как подчеркнул Президент В. Янукович во время участия в заключительном заседании X Экономического форума «Украина – Польша» и VI Конференции руководителей регионов Украины и Польши, на сегодня Украине удалось собственными усилиями войти в график подготовки к мероприятию.

В. Янукович выразил уверенность, что Евро-2012 будет проведен на высоком уровне. «Я убежден – мы это вместе сделаем. Это также то событие, которое нас будет объединять на будущее», – сказал глава государства.

Кроме того, глава Украинского государства выразил уверенность в том, что нынешние украинско-польские отношения имеют все основания заложить один из мощнейших фундаментов новой Европы. По его словам, «сейчас мы достигли наивысшего уровня в рамках долгой совместной истории... История нас гораздо больше объединяет, чем разъединяет».

Именно поэтому, подчеркнул Президент, он и его польский коллега договорились о ведении соответствующей государственной политики.

Конец первого десятилетия XXI в. сказался глобальным экономическим кризисом, который Украина и Польша прошли по-разному, констатировал в своем выступлении В. Янукович. Польша, отметил Президент, доказала эффективность своей модели развития, и Украина обязательно учтет этот опыт.

«Стратегической целью Украины остается обретение полноправного членства в Европейском Союзе. Практические действия со стороны как Евросоюза, так и Украины могли бы ускорить этот процесс», – заверил также в выступлении В. Янукович, добавив, что Украина рассчитывает и надеется, что во время польского председательства в ЕС во второй половине этого года стране удастся достичь существенного прогресса на этом пути.

Глава государства подчеркнул, что Украина сделает все, чтобы домашнее задание на эту тему было выполнено успешно. «Это наш принцип – говорить и делать», – подчеркнул Президент Украины.

«Впервые за годы независимости политика Украины приобрела определенность», – констатировал В. Янукович, напомнив о принятии закона Украины об основах внутренней и внешней политики.

Сегодня наша задача – изменить имидж Украины и обеспечить стабильность в государстве, подчеркнул Президент. «И на этом пути мы будем сплачивать общество», – подчеркнул В. Янукович.

Что же касается вопроса о положении украинской оппозиции, то, по информации польского издания *Gazeta Wyborcza*, хотя публично Президент Украины отверг критику об отступлении его власти от демократии и преследовании оппозиции, все же «за закрытыми дверями польская сторона подчеркнула, что критика за отступление Киева от демократии, преследование оппозиции и независимой прессы в Украине усложняет Варшаве лоббирование украинских интересов в ЕС». Газета также добавила, что «сделано это было польской стороной таким образом, чтобы украинская сторона не вынесла впечатление, что ее якобы поучают».

Такая позиция Польши относительно довольно щекотливой для нынешней украинской власти темы отражает одну из основных тенденций в современных украинско-польских отношениях – прагматизм. Как отмечает польское издание *Dziennik Gazeta Prawna*, несмотря на проблемы Украины в сфере де-

мократии, «В. Янукович является оптимальным решением для Запада». «Не предъявляет претензий на вступление в ЕС или НАТО. Устроил свои отношения с Россией. Благодаря кредитам МВФ спас страну от банкротства. Кроме этого, он – не романтический революционер В. Ющенко, в отношении которого нужно иметь моральные обязательства. Вопрос только в том, где во всем этом место Польши», – пишет газета. Вероятно, именно тем, что Польша пребывает в поисках ответа на этот вопрос, присматриваясь к действиям нынешней украинской власти, объясняется преобладание среди результатов визита В. Януковича в Варшаву не столько экономической конкретики, сколько политических деклараций.

Основным итогом визита Президента Украины в Польшу обозреватели называют решение о создании консультативного комитета между президентами и подписание ряда документов, в частности – Меморандума о сотрудничестве между Государственным агентством по инвестициям и управлению национальными проектами Украины, Польским агентством информации и иностранных инвестиций и Польско-украинской хозяйственной палатой и Дорожной карты украинско-польского сотрудничества на 2011–2012 гг.

Относительно последней, еще в декабре 2010 г. согласование пунктов этого документа оставалось под вопросом. Тем не менее, карта, которую обычно утверждают на уровне МИДов, была торжественно подписана двумя президентами. Текст не был обнародован в своем итоговом виде, но в прессе получила распространение информация о том, что формально главный упор в отношении двух стран был сделан на экономику (хотя не забыли и о других сферах – в частности, гуманитарной или военной), однако пункты соглашения имеют, скорее, декларативно-общий, чем конкретный характер.

Обозреватели обращают внимание на то, что «дорожная карта» на 2011–2012 г. не содержит положений, которые реально влияли бы на гражданскую жизнь или же способствовали проведению Евро-2012. Она также не имеет положений о безвизовом режиме до 2012 г. или о содействии в переговорах с Брюсселем. В документе также не рассматриваются ключевые экономические вопросы, которые должны были внести новое качество в перестройку отношений, – такие, например, как нефтепровод Одесса – Броды – Гданьск.

Вместе с тем визит уточнил и закрепил политические позиции сторон. Основными мессиджами, которыми обменялись стороны, стали такие:

- Польша и Украина были, есть и остаются стратегическими партнерами;
- Польша, в том числе и во время ее председательства в ЕС в 2011 г., поддерживает евроинтеграционные намерения Украины;
- евроинтеграция остается главным внешнеполитическим приоритетом Украины;
- Украина задействует польский опыт административно-территориальных реформ.

Помимо этого президенты двух государств договорились об усилении сотрудничества в энергетической сфере, с перспективой сотрудничества в достройке нефтепровода Одесса – Броды – Плоцк – Гданьск и в вопросе Евроазиатского коридора, налаживании межрегионального сотрудничества, открытии новых пунктов пропуска на украинско-польской границе.

Европейские издания, комментируя итоги визита В. Януковича в Польшу, рассматривают его как своего рода стремление активизировать отошедшее было на второй план украинско-польское сотрудничество (в частности, обращается внимание, что в Варшаву Президент Украины прибыл после посещения 25 столиц других государств) на фоне осложнения отношений с Россией и ЕС и усиления политического и социального напряжения внутри Украины. «Янукович приехал в Варшаву после Брюсселя, Москвы, Парижа, Берлина, Вашингтона, Пекина, Токио и многих других городов. Заметно, что приоритетами Украины были обеспечение кредитов на финансирование бюджета в ситуации глубокого кризиса, выстраивание экономических отношений с мировыми лидерами, а также упорядочивание отношений с Россией. Соседский и европейский контекст отношений с Польшей отодвинулся на второй план», – констатирует Rzeczpospolita.

Польская Gazeta Wyborcza называет государственный визит Президента В. Януковича в Польшу «реактивацией», то есть попыткой после года паузы в отношениях между двумя странами вновь набрать темпы в сотрудничестве между Киевом и Варшавой. В. Янукович, как пишет польское издание, вынужден был возвращаться к военному сотрудничеству между Польшей и Украиной, призывать польских коллег к поддержке западного, аверсного (прямого) направления работы нефтепровода Одесса – Броды, не говоря уже о более тесном сотрудничестве в организации Евро-2012.

«Янукович надеялся, что он мог бы установить активное сотрудничество в рамках ЕС с другими, более влиятельными государствами, такими как Германия или Франция. Но просчитался, и, следовательно, возвращается к сотрудничеству с Польшей», – цитирует Gazeta A. Гетманчук, главу Киевского института мировой политики.

Вместе с тем главное, в чем сходятся все комментарии – это прагматизм, просматривающийся как в заявлениях, так и в решениях. Варшава устала от «оранжевых» иллюзий. Как пишет издание Rzeczpospolita: «Мы должны принять факты и признать, что с польской точки зрения безусловная поддержка международных устремлений “оранжевого” Киева не дала никакого прогресса в отношениях Украины с ЕС и НАТО, а также не разрешила никаких существенных проблем в польско-украинских контактах. ... следует смотреть на вопросы взаимоотношений тепло, но трезво, а также реалистично формулировать взаимные ожидания и предложения по совместным инициативам».

Издание с сожалением констатирует, что «Польша, несмотря на предпринятые в последние годы усилия всех правящих команд, не оказалась в центре ук-

раинских интересов. Нынешний визит – это последний звоночек для того, чтобы это изменить.

И этот звоночек звенит теперь для Киева, т. к. период нашего председательства в ЕС – это последний момент, чтобы выработать договор о свободной торговле, составляющий основное ядро договора об ассоциации Украины и ЕС. Этот договор важен для обеих сторон, т. к. он структурно экономически связывает Украину с Западом, а также определяет шансы нашего восточного соседа на развитие.

В настоящий момент, при продолжающемся кризисе, 33 % внешнеторгового оборота Украины приходится на Россию, но значительную часть из этого составляют нефть и газ. При этом 25 % торговли с Европой составляют в основном сельскохозяйственная продукция и переработанные пищевые продукты. Целых 72 % прямых иностранных инвестиций исходит с территории Евросоюза. Финансируемый западными странами МВФ спасает бюджет Украины от краха. Не удивительно, что украинские предприниматели видят шансы на свое развитие в углублении отношений с ЕС.

Понятно, что после окончания нашего председательства возможность заключения договора о свободной торговле практически исчезнет. Другие страны не будут беспокоиться об Украине».

Какие же ожидания связывает с Польшей нынешняя украинская власть? В потенциале Польша – главный лоббист принятия Украины в Европейский Союз, она является одним из немногих реальных сторонников «европейской перспективы» для Украины среди членов ЕС. Уже несколько лет Польша выступает за введение безвизового режима между Украиной и ЕС. Многие украинцы ездят в Польшу на работу, получая вместе с бесплатной польской визой возможность путешествовать по всей шенгенской зоне.

Менее чем за полгода начнется польское председательство в Евросоюзе, во время которого прогнозируется подписание соглашения об ассоциации (с соглашением о зоне свободной торговли) между ЕС и Украиной. Подписание такого соглашения именно в период польского председательства в Евросоюзе было бы символическим, ведь никто в ЕС не инвестировал столько сил и энергии в евроинтеграционные устремления Украины, сколько это сделала Польша. Нынешний визит Президента В. Януковича продемонстрировал: Украина услышала предупредительный «звонок». Осталось успеть на европейский поезд (*Материал подготовлен с использованием информации изданий «REGNUM» (www.regnum.ru). – 2011. – 31.01; «Украинская правда» (www.pravda.com.ua), «Фокус» (http://focus.ua). – 2011. – 4.02, «Версию.com» (http://www.versii.com), «Vlasti.net» (http://vlasti.net). – 2011. – 5.02; «Подробности» (http://podrobnosti.ua). – 2011. – 6.02; «Главком» (http://glavcom.ua), «Радио Свобода» (www.radiosvoboda.org). – 2011. – 7.02).*

Тенденції трансформації європейського газозабезпечення та перспективи розвитку української газотранспортної системи

(закінчення, початок у попередньому номері)

3. Розвиток системи транспортування природного газу до країн ЄС як економіко-політична проблема

У попередніх розділах статті було розглянуто економічну політику на європейському газовому ринку Росії, як одного з ключових продавців газу, та ЄС – як великого покупця цього виду енергоресурсів. Утім, для оцінки перспектив розвитку мережі магістральних газопроводів, що доставлятимуть природний газ до країн ЄС, необхідно розглянути умови реалізації та параметри конкретних газотранспортних проектів з урахуванням впливу хронологічного чинника. До зазначених характеристик необхідно віднести:

- параметри регіонального газового ринку, на який виходитиме відповідний магістральний газопровід;
- ресурсну базу, на яку спиратиметься відповідна газотранспортна система, відповідний маршрут транспортування природного газу до Європи;
- виробничу потужність газотранспортного проекту, вартість його реалізації та очікуваний тариф на транспортування газу за конкретним маршрутом;
- наявність конкуруючих маршрутів транспортування природного газу та можливості доставки скрапленого природного газу на конкретний регіональний ринок.

Серед нових проектів доставки газу до країн ЄС найреалістичнішим є проект магістрального газогону «Північний потік», будівництво першої черги якого відбувається нині. Цей газопровід довжиною 1,2 тис. км та потужністю 55 млрд куб. м газу на рік пройде дном Балтійського моря з Росії до Німеччини. Запуск його першої черги потужністю 27,5 млрд куб. м газу на рік намічено на вересень 2011 р. Будівництво другої черги цього газопроводу збільшить його пропускну потужність до 55 млрд куб. м газу на рік, тобто до планового показника. Введення в експлуатацію другої черги проекту намічено на жовтень 2012 р.

Загальний обсяг інвестицій у будівництво цього газопроводу оцінюється в 7,4 млрд євро (з урахуванням відсотків за кредитами – у 8,8 млрд євро). Термін повернення інвестицій, за попередніми оцінками, становитиме 10–16 років, повідомляє агентство РосБізнесКонсалтинг (<http://spb.rbc.ru/freenews>. – 2010. – 26.11).

Причому, як підкреслює партнер консалтингової компанії RusEnergy М. Крутіхін, надання Європейським Союзом проекту «Північний потік» статусу трансєвропейської мережі (TEN) значно прискорило його реалізацію (<http://ng.ru/ekonomics>. – 2010. – 10–11/4).

Цей газопровід зорієнтований на ринки найбагатших країн ЄС – Німеччини, Франції, Великої Британії, Нідерландів і Данії, де роздрібні ціни на газ найвищі в ЄС. Тобто це – найпривабливіша для російського «Газпрому» частина європейського газового ринку. У свою чергу, завдяки газопроводу «Північний потік» зазначені країни і насамперед Німеччина, диверсифікують шляхи доставки газу, об'єктивно зменшуючи кількість країн-транзитерів. Правда, при цьому не відбувається додатково диверсифікація джерел постачання газу, оскільки Росія й так залишається чи не найбільшим постачальником газу до ЄС.

Утім, структура споживання газу в перелічених вище країнах ЄС і так доволі диверсифікована. До того ж запровадження в практику державного регулювання європейського газового ринку норм «Третього енергетичного пакета» та будівництво вже на території країн – членів ЄС нових газосховищ і трубопроводів, що з'єднують між собою різні магістральні газопроводи, створюють сприятливі умови для доволі оперативного заміщення в разі необхідності поставок російського газу поставками газу від конкурентів «Газпрому» (компаній з Норвегії, Алжиру та ін.).

Тому певною мірою було б справедливо стверджувати, що Росія, як великий світовий експортер природного газу навіть більше, ніж країни-імпортери російського природного газу, зацікавлена в успішній реалізації проекту «Північний потік».

До того ж сировинною базою, що забезпечуватиме функціонування магістрального газопроводу «Північний потік», є виключно російські родовища природного газу. Поки це родовища, які розташовані на суходолі півночі Росії. Однак фахівці вважають, що в подальшому, як сировинна база для наповнення газотранспортної системи «Північний потік», можуть бути використані ресурси величезного Штокманівського газового родовища, що розташоване на російській ділянці континентального шельфу в Баренцевому морі. Таким чином, реалізація проекту «Північний потік» означає, що певний сегмент міжнародної торгівлі газом між Росією та Німеччиною буде позбавлений участі інших держав: чи то транзитерів (Україна, Білорусь та ін.), чи то постачальників газу для російського реекспорту (Туркменістан). І тому вища державна влада Росії (та й «Газпром», мабуть, також) зацікавлена

в реалізації проекту «Північний потік» як вірцевого, може, навіть пропагандистсько-політичного проекту.

Утім, певні проблеми, на думку експерта російської інвестиційної компанії «Тройка діалог» В. Нестерова, для реалізації проекту «Північний потік» можуть з'явитися через запровадження в практику роботи газового ринку ЄС згаданого вище «Третього енергетичного пакета». Підставою для таких сумнівів слугували такі факти. Наприклад, німецька компанія Windas, 49,98 % якої належить російському «Газпрому», відмовилася від інвестицій у новий газопровід на півдні Німеччини після того, як національний регулятор зобов'язав компанію надавати третім особам доступ до нових потужностей.

Аналогічна дискусія точилася й щодо газопроводів OPAL та NEL (вартість кожного – 1 млрд євро, потужність – 36 млрд куб. м і 20 млрд куб. м відповідно). Обидва газогони – відводи від «Північного потоку» (Windas володіє 80 % у проекті OPAL і 75 % – у проекті NEL, решта належить E. OnRuhrgas). OPAL уже будується. При цьому німецький регулятор дозволив операторові не надавати третім особам доступ до потужностей газопроводу, щоб інвестори могли законтрактувати обсяги поставок газу на довготерміновій основі. Щодо проекту NEL такого рішення немає, що гальмує його початок.

Як вважає згадуваний вище В. Нестеров, європейці сядуть за стіл перемовин з російською стороною на предмет коригування практики застосування положень «Третього енергетичного пакета», оскільки російський «Газпром» може переглянути плани будівництва «Північного потоку» та поставок газу. Але з ним не погоджується директор компанії East European Gas Analysis М. Корчемкін, який вважає, що «Третій енергопакет» прийнято, і він коригуватись не буде.

Як би там не було, однак навряд чи запровадження в практику роботи газового ринку ЄС положень «Третього енергопакета» саме по собі змусить російський «Газпром» істотно відкорегувати плани будівництва газопроводу «Північний потік». Адже перша черга цього проекту вже пройшла ту критичну межу своєї реалізації, коли від будівництва газопроводу можна було відмовитись без значних економічних втрат. Та й присутність згаданого вище політичного чинника у відносинах Росії та ЄС стоїть на заваді перегляду планів реалізації проекту «Північний потік», як припускає експерт російської інвестиційної компанії «Тройка діалог» В. Нестеров. Принаймні якщо йдеться про першу чергу зазначеного проекту.

У цьому контексті корисно звернутися до порівняльної оцінки економічної привабливості проекту «Північний потік», що наводиться в російських ЗМІ. На відміну від «Південного потоку», «Північний потік» має такі переваги, зазначається в російській «Независимой газете». Перша: менше плече доставки, що робить цей трубопровід економічно привабливішим, ніж проект використання скрапленого газу з метою його транспортування. Друга:

у випадку з «Північним потоком» Росія напряму зв'язується зі своїм головним споживачем – Німеччиною. Крім того, розрахунки, проведені вченими Російського державного університету нафти й газу ім. І. М. Губкіна, показують, що у випадку з «Північним потоком» рентабельніше використовувати трубопровід з тарифом 3,32 дол./тис. куб. м газу на 100 км, ніж скраплений природний газ з аналогічними умовами доставки за 4,40 дол. (*Независимая газета*. – 2010. – 1.11. – С. 11).

При цьому, на думку директора Центру нафтових досліджень (Азербайджан, Баку) І. Шабанова, на сьогодні під час використання скрапленого природного газу (СПГ) 40 % собівартості його транспортування припадає на газифікацію. Однак економічність транспортування природного газу морем зростає. Так, перевезення морем СПГ на відстань 5 тис. км коштує не дорожче, ніж перекачування магістральним газопроводом на відстань у 2500 км, не говорячи вже про капітальні витрати на будівництво. Згідно з середніми оцінками, поточна, наприклад, вартість однієї лінії берегового терміналу зі скраплення природного газу потужністю 6 млн т СПГ (близько 8 млрд куб. м природного газу) на рік за світовими цінами коштує приблизно 3 млрд дол. США. Крім того, завдяки зростанню потужності міжконтинентальних СПГ-танкерів, які вже в найближчому майбутньому зможуть перевозити понад 200 млн куб. м газу, ефективність та собівартість СПГ знижуватиметься й надалі, підкреслює І. Шабанов (*Независимая газета*. – 2010. – 1.11. – С. 11).

Тому реалізація проекту «Північний потік» може на практиці надати цінну інформацію для визначення доцільності реалізації інших масштабних газотранспортних проєктів, як Nabucco та «Південний потік». Обидва ці масштабні газопроводи зорієнтовані практично на одну й ту саму частину Європи: Балканські країни, Румунію, Угорщину, Австрію, Італію, можливо, південь Німеччини. Повна проєктна потужність магістрального газопроводу Nabucco, за інформацією з різних джерел, – 26–32 млрд куб. м газу на рік, а проєкту «Південний потік» – 63 млрд куб. м газу на рік. Саме ці магістральні газопроводи і є прямими конкурентами української газотранспортної системи (ГТС) у сфері доставки природного газу на європейський ринок. Особливо це стосується російського проєкту «Південний потік», який, до того ж, зорієнтований насамперед на російські родовища, природний газ з яких традиційно транспортується до Європи територією України.

Що ж стосується газопроводу Nabucco, то його сировинна база поки чітко не окреслена, як остаточно не узгоджений і маршрут його прокладання. Декларується, що до ГТС Nabucco залучатиметься природний газ з родовищ Близького Сходу та Середньої Азії, включаючи й родовища Каспію. Тобто, коли в липні 2009 р. глави урядів Туреччини, Болгарії, Румунії, Угорщини та Австрії підписали угоду про початок реалізації цього проєкту, то передбачалося, що на першому етапі цим газопроводом до зазначених

країн постачатиметься саме азербайджанський газ. У подальшому для наповнення газопроводу Nabucco передбачалося залучити ресурси інших країн зазначеного регіону. Причому на той момент було заявлено, що магістральний газопровід Nabucco почне працювати приблизно в 2014 р. (*«Резонанс»*. – 2009. – № 55. – С. 23–24).

Правда, восени 2010 р. деякі ЗМІ повідомили, що в той період уже обговорювалося питання про відстрочення завершення проекту Nabucco до 2018 р. (*Коментарі*. – 2010. – № 41. – С. 12). Узагалі, така інформація не повинна викликати здивування. Адже доволі резонансне так зване «іранське питання», численні суперечності між країнами цього макрорегіону та зусилля Росії, спрямовані проти газопроводу-конкурента, що оминає її територію, створюють серйозні перешкоди на шляху реалізації проекту Nabucco. Саме наявні суперечності між державами зазначеного регіону, а не наявні запаси родовищ природного газу та обсяги фінансових ресурсів, що їх можуть інвестувати в проект Nabucco покупці азійського газу в країнах ЄС, є перепорою на шляху реалізації цього проекту.

Зокрема, не вирішено проблему розподілу акваторії Каспійського моря серед прибережних держав. Це, у свою чергу, перешкоджає освоєнню деяких родовищ каспійського шельфу, що можуть слугувати сировинною базою газопроводу Nabucco. Ідеться, зокрема, й про спірні питання між Азербайджаном і Туркменістаном щодо ряду морських родовищ на Каспії.

Активно деструктивну політику щодо освоєння прибережними державами газових ресурсів Каспію та реалізації проекту Nabucco проводить і керівництво Росії. Так, російська сторона виступає проти прокладання магістральних трубопроводів дном Каспійського моря, які можуть слугувати важливою складовою проекту Nabucco, обґрунтовуючи свою позицію необхідністю дотримання «строого балансу між інтересами з нафтовидобутку та газовидобутку, а також охорони навколишнього середовища».

За інформацією ділових видань, Росія проводить вдалі переговори з Азербайджаном про спрямування газу з родовища Шах-Деніз до Росії, а не до Nabucco. Заради цього російська сторона ніби навіть може погодитись зі збільшенням обсягів експорту азербайджанської нафти до Європи, у тому числі й через нафтогін Одеса – Броди (*Експерт Україна*. – 2010. – № 45. – С. 16).

Крім того, у ЗМІ повідомляється, що Росія останнім часом стала активним прибічником так званого Трансафганського газопроводу (ТАГП), яким природний газ із Туркменістану повинен через територію Афганістану надходити до Пакистану та Індії. На перешкоді зазначеного проекту, шанси реалізації якого експерти оцінюють з можливістю 10 %, дві надзвичайно важливі проблеми: гарантування безпеки будівництва та безперерйного функціонування трубопроводу на території Афганістану та фінансування проекту в цілому.

Однак Росія так наполегливо прагне стимулювати експансію Туркменістану на азійському газовому ринку й перешкодити «проникненню» туркменського природного газу до Європи (звичайно, якщо це відбуватиметься без комерційного посередництва «Газпрому»), що у російських ЗМІ навіть з'явилася інформація, що «Газпром» веде переговори про участь у проєкті Трансафганського газопроводу та готовий інвестувати в нього свої гроші. Однак Туркменістан спростував зазначені повідомлення, заявивши, що жодних переговорів з цього приводу з Росією не веде.

Утім, Росія в жовтні 2010 р. заморозила будівництво Прикаспійського газопроводу, через який 20 млрд куб. м туркменського газу на рік через територію Казахстану, Росії та України повинно надходити до Європи. За таких обставин Туркменістан вирішив власними силами прокласти газопровід через усю країну до східного узбережжя Каспію, щоб у подальшому мати можливість дном Каспійського моря та територією Азербайджану експортувати власний природний газ до Європи (*Дзеркало тижня. – 2010. – № 48. – С. 5*).

Крім того, оглядачі ЗМІ, відслідковуючи енергетичну політику прикаспійських держав, вважають, що Азербайджан і Туркменістан можуть цілком успішно вирішити спірні питання в нафтогазовій галузі, що існують між ними, за рахунок спільної експлуатації відповідних родовищ в акваторії Каспійського моря. Що, у свою чергу, сприятиме прокладанню газопроводу дном Каспійського моря з Туркменістану до Азербайджану з виходом на діючий газопровід Баку – Тбілісі – Ерзурум та подальшою перспективою приєднання до реалізації проєкту Nabucco (<http://www.rcspublika-kaz.info>).

Крім проблеми гарантії безперервного наповнення магістрального газопроводу Nabucco достатніми обсягами газу, проти реалізації цього проєкту говорить і його вартість. За інформацією з різних джерел, вона може коливатися в доволі широких межах: 5,4–12 млрд дол. США («Україна: події, факти, коментарі». – 2010. – № 8. – С. 37–38).

Така розбіжність в оцінках вартості проєкту Nabucco пов'язана, мабуть, із впливом ряду чинників. Насамперед до сьогодні не зовсім зрозумілі масштаби самого проєкту Nabucco, перелік об'єктів, які до нього входитимуть, що цілком природно спричиняє розбіжності в оцінках зазначеного проєкту. До того ж оцінка вартості проєкту Nabucco, через її попередній характер, вельми приблизна.

Не можна відкидати й чинника інформаційних війн на газовому ринку, на факті проведення яких наголошують фахівці. У такому випадку прибічники відповідного проєкту віддають перевагу його мінімальним вартісним оцінкам, а противники – максимальним.

Однак, враховуючи навіть попередньо окреслені масштаби проєкту Nabucco та складний характер рельєфу місцевості, де проходитиме значна частина траси цього магістрального газопроводу, необхідно визнати, що цей

проект аж ніяк не може бути дешевшим, ніж інший великий газотранспортний проект – «Північний потік». Вартість останнього, як зазначалося вище, оцінюється в 7,4 млрд євро, а з урахуванням відсотків по кредитах на будівництво газопроводу – у 8,8 млрд євро. Найімовірніше повна вартість проекту Nabucco, враховуючи дію чинника інфляції у зв'язку з перенесенням терміну реалізації цього проекту на пізніший період, буде ще більшою.

Таким чином, на сьогодні вартість проекту Nabucco на рівні 10–12 млрд дол. США видається не просто реалістичною, а цілком імовірно – мінімальною.

Останнім часом у ЗМІ доволі широко обговорюється питання реалізації прямого конкурента європейського проекту Nabucco – російського проекту «Південний потік». Проект «Південний потік» повинен реалізуватися у співдружності російського «Газпрому», італійської Eni та національних газових компаній країн, територією яких буде проходити суходільна частина цього магістрального газопроводу. Однак, враховуючи державну належність ініціатора, головного лобіста й найбільшого акціонера проекту «Південний потік», його цілком обґрунтовано охрестили саме російським проектом.

Проект «Південний потік» складається з двох частин. Перша, довжиною 900 км, проходить акваторією Чорного моря, де максимальна глибина укладення труб, за повідомленнями ЗМІ, сягає 2250 м. Друга частина проекту, суходільна, повинна у свою чергу складатися з двох ділянок: одна, довжиною 1300 км, – до Австрії та Північної Італії; друга, довжиною 990 км, – до Греції з можливістю подовження дном Середземного моря до Південної Італії. У лютому 2009 р. російський «Газпром» повідомляв, що загальна довжина газотранспортної системи «Південний потік» перевищить 3 тис. км, а її потужність планувалася на рівні 31–47 млрд куб. м газу на рік.

Наприкінці листопада 2010 р. російський «Газпром» назвав, як підкреслюють деякі російські ЗМІ, третю за останні півтора року оцінку вартості реалізації проекту «Південний потік» – близько 15,5 млрд євро. Але зазначена сума не враховує витрат, необхідних для розширення російської системи газопроводів, потрібних для запуску цього проекту. Адже потужність морської ділянки «Південного потоку» тепер збільшено до 63 млрд куб. м газу на рік, тобто чотири нитки трубопроводів по 15,75 млрд куб. м газу на рік. Із загальної зазначеної суми вартість морської ділянки «Південного потоку», за офіційною інформацією, становитиме 10 млрд євро, а суходільної – 5,5 млрд євро.

Схоже, що процес оприлюднення оцінок вартості проекту «Південний потік» доволі чітко вписується в загальну схему інформаційно-психологічних операцій та війн на газовому ринку, про яку згадувалося вище.

Як зазначає російська ділова газета «Ведомости», у лютому 2009 р. «Газпром» оцінював загальний кошторис «Південного потоку» сумою в 19–24 млрд євро, з яких 4 млрд євро приходить на його морську ділянку та

15–20 млрд євро – на суходольну. Утім, російська «Независимая газета» згадує й такі «казуси», як зроблену навесні 2009 р. заяву голови «Газпрому» О. Міллера про те, що загальний кошторис «Південного потоку» становить 8,6 млрд євро. Пізніше його дещо «відкоригував» В. Путін, оцінивши загальний кошторис цього проекту у 10 млрд євро (*Независимая газета*. – 2010. – 2.12. – С. 14).

Хоча наведені оцінки російських високопосадовців є явно заниженими, ряд експертів вважає заниженою й останню офіційну загальну оцінку «Газпромом» вартості проекту «Південний потік». На користь цієї позиції наводиться ряд аргументів.

Насамперед, щоб газ з півночі Росії спрямувати до «Південного потоку», необхідно збудувати та реконструювати близько 2,5 тис. км газопроводів від Нижегородської області до Краснодарського краю, а також збудувати 10 компресорних станцій. Які капітальні витрати знадобляться для цього, «Газпром» не зазначає. Утім, до грудня 2015 р. – дати запуску в експлуатацію першої черги проекту «Південний потік» – необхідно збудувати 780 км магістральних газопроводів потужністю не менше 15,75 млрд куб. м газу на рік (із перспективою подальшого нарощування потужності), а також збудувати 57-кілометрову перемичку від газопроводу «Голубий потік».

Експерти звертають увагу на те, що за питомою вартості будівельних робіт «Газпрому» в Росії в межах 1,5–6 млн євро/км (з урахуванням компресорних станцій) мінімальні капітальні затрати на території Росії для запуску в експлуатацію лише однієї з чотирьох ниток підводної частини магістрального газопроводу «Південний потік» становитимуть 1 млрд євро. Для запуску ж в експлуатацію всіх чотирьох ниток зазначеного газопроводу на території Росії доведеться, відповідно, виконати будівельних робіт на 4 млрд євро, які, до речі, поки не враховані «Газпромом» в останньому оприлюдненому ним кошторисі «Південного потоку». Утім, як демонструє практика, раніше визначені мінімальні оцінки капітальних витрат на будівництво транспортної інфраструктури, враховуючи газотранспортну, як правило, зростають.

У деяких експертів викликає подив відносно низька оцінка вартості будівництва суходольної ділянки ГТС «Південний потік». Зокрема, керівник відділу інвестиційного аналізу російської інвесткомпанії «Универ» підкреслює, що рельєф місцевості на Балканах дуже складний. До того ж суходільна ділянка «Південного потоку» більше ніж удвічі довша за його морську ділянку. Раніше, як зазначалося вище, «Газпром» оцінював вартість будівництва суходольної ділянки «Південного потоку» у 2,7–3,6 раза більше, ніж зараз.

У цьому контексті практичний інтерес має динаміка оцінки вартості газопроводу «Північний потік», який уже будується. Як зазначає кореспондент російської ділової газети «Ведомости», п'ять років тому

вартість газопроводу «Північний потік» оцінювалася в 5 млрд євро. У 2008 р. кошторис цього проекту становив уже близько 7,4 млрд євро. Нещодавня ж оцінка загальної вартості фінансування проекту «Північний потік» – 8,8 млрд євро.

У зв'язку з цим необхідно нагадати, що «Південний потік» прокладатиметься дном Чорного моря на глибинах до 2,2 км, а не до 100 м – як «Північний потік» у Балтійському морі. Та й значна частина підводної частини траси «Південного потоку» проходитиме в агресивному хімічному середовищі, оскільки глибинні шари Чорного моря збагачені сірководнем, що, у свою чергу, зумовлює потребу в додаткових витратах на захист труб газогону від корозії.

Враховуючи наведені вище аргументи, необхідно погодитися з думками багатьох експертів, що остання публічно оприлюднена загальна оцінка вартості проекту «Південний потік» не є остаточною й буде зростати. Навіть приблизні підрахунки демонструють, що сукупна вартість будівельно-монтажних та інших робіт, пов'язаних зі створенням та введенням в експлуатацію всієї газотранспортної системи «Південний потік», цілком може сягнути 25 млрд євро (в еквіваленті) і навіть більше.

Щоправда, у деяких ЗМІ наводяться висловлювання, що внесок, власне, «Газпрому» в реалізацію проекту «Південний потік» може становити лише 3–4 млрд дол. США, тобто приблизно 15–20 % від останньої задекларованої російським концерном вартості цього проекту. Наведене твердження базується на тому положенні, що «Газпром» не несе відповідальності щодо боргів своїх спільних підприємств. Саме ж на такі компанії й покладатиметься основний тягар реалізації проекту «Південний потік».

Такий підхід до оцінки витрат певних компаній на той чи інший проект цілком виправданий, якщо йдеться про котирування акцій або інших цінних паперів цих компаній. Однак він зовсім не придатний для оцінки результатів та ефективності реального інвестування, яким, власне, і є будівництво магістрального газопроводу «Південний потік». Адже від потужності цього газопроводу та витрат на його будівництво залежатимуть ставки на транспортування газу, термін окупності проекту та прибутки його інвесторів.

Згідно з експертними оцінками UBS, наведеними на сайті російської ділової газети «Ведомости», для роботи газопроводу «Південний потік» із 10-відсотковою нормою доходності мінімальний тариф на транспортування газу цим трубопроводом повинен становити 5,58 дол. США за 1 тис. куб. м на 100 км. На думку ж інших фахівців, для виконання зобов'язань Росії перед Болгарією, задекларованих російською стороною під час укладання двосторонньої угоди щодо реалізації проекту «Південний потік», тариф на транспортування газу територією Болгарії в рамках проекту «Південний потік» повинен становити принаймні 7,5 дол. за 1 тис. куб. м на 100 км. Достемно зауважимо, що аналогічний тариф на транспортування газу нині

становить для Чехії та Словаччини 4 дол. за 1 тис. куб. м, а для України, наприклад, у II кварталі 2010 р. – 2,84–2,88 дол. за 1 тис. куб. м (*Коментарі. – 2010. – № 41. – С. 12; Ведомости. – 2010. – 15.11; 1.12*).

Згідно зі згадуваними вище експертними оцінками фахівців банку UBS, без укладання нових контрактів на постачання газу до Європи проект «Південний потік» буде збитковим. Через порівняно вищі витрати на транспортування газу «Газпром» не зможе домогтися економії коштів, якщо спрямує в газопровід «Південний потік» газ, що транспортується до Європи територією України. Якщо ж для наповнення «Південного потоку» «Газпром» усе-таки використовуватиме газ, що транспортується територією України, то його прибуток до вирахування відсотків по кредитах, амортизаційних нарахувань та податків (тобто, по суті, валовий прибуток), починаючи з 2018 р., зменшиться приблизно на 2,0 млрд дол. на рік. Для забезпечення ж принаймні беззбиткової роботи «Південного потоку» його потужності повинні не менше ніж на 40 % бути завантажені газом за новими контрактами.

Російські посадовці, мабуть, доволі добре усвідомлюють загрозу збитковості «Південного потоку» й тому активно лобіюють цей проект. Російська сторона прагне подати як великий успіх своєї газової дипломатії підписання в листопаді 2010 р. «Газпром» та Болгарським енергетичним холдингом угоди про заснування спільного підприємства South Stream Bulgaria АД, яке повинно оцінити майбутні витрати на будівництво болгарської ділянки газопроводу. Однак безпосередньо заснування такого підприємства ще не означає остаточного рішення про прокладання траси «Південного потоку» територією Болгарії.

Як зазначив міністр економіки, енергетики й туризму Республіки Болгарія Т. Трайков, техніко-економічне обґрунтування цього проекту буде готове до березня 2011 р. І тільки вивчивши його, Болгарія прийме рішення про участь у проекті будівництва газопроводу «Південний потік». «Зрозуміло, якщо ми побачимо в ньому економічну привабливість і доцільність для себе», – зазначив Т. Трайков, додавши, що для Болгарії привабливішим є проект Nabucco, який, на відміну від «Південного потоку» дає змогу диверсифікувати не лише шляхи поставки природного газу, а і його джерела. До того ж він нагадав, що корективи в будівництво газопроводу «Південний потік» можна буде внести вже після реалізації першої черги проекту, розрахованої на транспортування 15,75 млрд куб. м газу на рік (*Дзеркало тижня. – 2010. – № 46. – С. 1, 9*).

До цього можна додати, що, як підкреслюють експерти російської «Независимой газеты», «про реальний початок будівництва “Південного потоку” можна буде говорити лише після ухвалення країнами-учасницями конкретного інвестиційного рішення, для чого може знадобитися ще кілька років» (*Независимая газета. – 2010. – 15.11. – С. 4*).

Зі свого боку Президент України В. Янукович публічно запропонував Росії та ЄС план модернізації української газотранспортної системи (ГТС), замість будівництва «Південного потоку». Згідно з цим планом ідеться не про існуючу українську ГТС, а про будівництво додаткових газопроводів, вартість яких оцінюється у 3–3,5 млрд дол. Перша черга модернізації частини існуючих та добудови нових газопроводів в Україні дасть змогу додатково прокачувати до Європи територією України 35 млрд куб. м газу щорічно. За даними ж Міністерства палива та енергетики України, Українська держава планує залучити 6,5 млрд дол. на реалізацію інвестпроектів з модернізації вітчизняної ГТС до 2018 р.

Те, що з точки зору економічно ефективного задоволення потреб країн ЄС у природному газі вигідніше реконструювати українську ГТС, ніж будувати газопровід «Південний потік», визнають й незалежні російські експерти. Зокрема, аналітик компанії RusEnergy М. Крутіхін наголошує, що «Південний потік» від початку був абсолютно некомерційним проектом. На його думку, вигідніше витратити 4,5 млрд дол. на розширення та модернізацію української ГТС, ніж 23 млрд дол. на будівництво «Південного потоку». Але реалізації такого сценарію зашкодила позиція «Газпрому», що прагне контролювати всі ланки газового ланцюжка, включаючи транзит територією України (<http://www.svobodanews.ru>. – 25.11. – 2010).

До речі, у публікаціях СІАЗ НБУВ раніше вже йшлося про те, що, з точки зору економічної ефективності транспортування природного газу до ЄС, модернізація української ГТС вигідніша, ніж проекти «Північний потік», Nabucco, а тим паче – «Південний потік». Розрахунки, проведені навесні 2009 р. на підставі різних варіантів вартості перелічених вище проектів, які свого часу оприлюднювалися у ЗМІ, показали, що питомі інвестиції на транспортування 1 тис. куб. м газу газопроводом «Північний потік» становитимуть 164–218 дол. США, газопроводом Nabucco – 243–400 дол., газопроводом «Південний потік» – 426–721 дол., а через модернізовані ділянки української ГТС – 18–33 дол. (*Резонанс*. – 2009. – № 33. – С. 6–30). До цього можна додати, що кошторис будівництва магістральних газопроводів, як показує практика реалізації проекту «Північний потік», урешті-решт зростає порівняно з початково визначеною сумою. Тобто під час порівняння згаданих проектів доцільно зіставити між собою їх максимальні оцінки.

Тому заява посла України при Європейському Союзі К. Єлісеєва про те, що Українська держава розглядає «Південний потік» виключно як політичний проект, є цілком обґрунтованою.

Висновки

Як показав проведений вище аналіз, російський «Газпром» прагне не лише до експансії на газовому ринку ЄС, а й намагається контролювати маршрути транспортування природного газу до Європи. Безпосередньо на досягнення зазначених цілей і спрямовані ініційовані Росією проекти «Північний потік» і «Південний потік».

Зі свого боку ЄС хоча й зацікавлений у безперебійному надходженні великих обсягів природного газу з Росії, утім прагне обмежити російський вплив на функціонування європейського газового ринку. З цією метою європейці вживають цілий ряд заходів. Зокрема, проводиться цілеспрямована політика з удосконалення структури споживання енергоресурсів у ЄС, монополізації європейського газового ринку (ухвалення «Третього енергетичного пакета» та ін.), підвищення гнучкості роботи ГТС Європейського Союзу завдяки будівництву нових газопроводів, диверсифікації джерел постачання газу до ЄС, включаючи проект Nabucco. Останній, як і російські магістральні газопроводи «Північний потік» і, особливо, «Південний потік», є прямим конкурентом української ГТС у наданні послуг з транспортування газу до країн ЄС.

Економічно найвигіднішим варіантом нарощування обсягів трубопровідного транспортування газу до країн ЄС є модернізація української ГТС. Будівництво та введення в експлуатацію принаймні першої черги магістрального газопроводу «Північний потік», розрахованої на постачання Росії до країн ЄС 27,5 млрд куб. м газу щорічно, надасть важливу практичну інформацію щодо доцільності реалізації інших великих газотранспортних проектів, зокрема Nabucco і «Південний потік».

Деякі оглядачі вважають, оскільки Росія надала Україні гарантію на транзит 112 млрд куб. м газу щорічно лише до 2015 р., то питання будівництва «Південного потоку» вже вирішено, адже його передбачається ввести в експлуатацію якраз у 2015 р.

Однак проведений вище огляд експертних оцінок та розрахунки показали, що забезпечення економічно вигідного функціонування «Південного потоку» є вельми проблематичним. Недарма деякі аналітики вважають, що в найближчі 10 років не буде потреби в таких гігантських газопроводах, як російський «Південний потік» та європейський Nabucco. Тому не виключено, що російська гарантія щодо обсягів транзиту газу територією України лише до 2015 р. – ніщо інше, як дипломатичний хід з метою тиску на Українську державу й отримання російською стороною від України вигідних для неї поступок у газовій сфері. Реальні перспективи будівництва газопроводу «Південний потік» визначатимуться, мабуть, не раніше 2012 р., а газопроводу Nabucco – ще пізніше (*При підготовці роботи були використані такі джерела інформації: Ведомости (<http://www.vedomosti.ru>). – 2010. – № 202,*

206, 215, 225, 227, 230, 235, 245; *Взгляд* (<http://www.vg.ru/economy/2010/12/27/>); *Дзеркало тижня*. – 2010. – № 40, 46–48; *Коментарі*. – 2010. – № 6, 9, 12, 39, 41; *Независимая газета* (<http://www.ng.ru>). – 2010. – 30.09; 5.10; 11.10; 15.10; 1.11; 15.11; 22.11; 26.11; 30.11; 2.12; 14.12; 15.12; *Фокус*. – 2010. – № 50; *Експерт Україна*. – 2010. – № 7, 45; «*Биржевой Лидер*» (<http://www.profi-forex.org>); «*Информационно-аналитический портал РЕСПУБЛИКА*» (<http://www.respublika-kaz.info>); *Корреспондент.net* (<http://www.korrespondent.net>); *Радио «Свободная Европа» / Радио «Свобода»* (<http://www.svobodanews.ru>); *РосБизнесКонсалтинг* (<http://www.spb.rbc.ru>); *Четверта Влада* (<http://www.4vlada.net>); *Finam.ru* (<http://www.finam.ru>); *KM.RU* (<http://www.fintimes.km.ru>); *UGMK.INFO* (<http://www.ugmk.info>).

В. Медведева, канд. іст. наук, наук. співроб.

Євро-2012: «500 днів до старту ... і знов випробування України на витривалість»

Менш ніж півтора року лишилося до початку в Україні та Польщі фінальної частини Євро-2012. Робота з підготовки до масштабної спортивної події наразі активно проводиться у восьми містах (у чотирьох українських і чотирьох польських). Левову частку об'єктів організатори футбольного форуму планують здати вже до кінця поточного року. Насамперед це стосується стадіонів, готелів, дорожньо-транспортної інфраструктури. Керівництво УЄФА високо оцінює рівень підготовки учасників фінальної частини континентальної футбольної першості.

Так, президент цієї футбольної федерації М. Платіні заявив, що Україна та Польща досягли колосального прогресу під час підготовки до Євро-2012, і це при тому, що в березні минулого року він висловлював занепокоєння темпами будівництва об'єктів в Україні, насамперед стосовно недотримання строків спорудження арени в Києві. «Минулого року ми стали свідками колосального прогресу, відкривалися нові стадіони і термінали аеропортів. Темпи робіт вселяють в УЄФА впевненість, що вся потрібна інфраструктура буде готова раніше терміну», – зазначив М. Платіні на офіційному сайті УЄФА.

У підтвердження цього, у серпні 2010 р. генеральний секретар УЄФА Д. Інфантіно також оцінив прогрес України у підготовці до Євро-2012, але разом з тим вказавши на ряд недоліків, зокрема на потребу розвитку транспортної інфраструктури та недостатню кількість готельних номерів.

Разом з тим М. Платіні попереджає, що строк підготовки в 500 днів, що залишився до події континентального масштабу – зовсім небагато.

«Може здатися, що 500 днів – це забагато. Але для події такої величини на рахунок кожен день, тому ми збираємося продовжувати нашу плідну співпрацю з урядами приймаючих країн, містами-господарями і місцевими оргкомітетами, щоб турнір у Польщі та Україні вийшов святковим і незабутнім», – додав президент УЄФА.

Водночас, голова Державної служби молоді та спорту України Р. Сафіуллін у Брюсселі під час презентації проекту «500 днів до Євро-2012: завершення підготовки єврооб'єктів» наголосив на тому, що Україна перетинає межу в 500 днів до старту чемпіонату Європи 2012 р. з футболу зі стратегією підготовки та чіткою ясністю щодо всіх об'єктів, які готуються до майбутнього турніру.

За словами Р. Сафіулліна, минулий рік можна вважати переломним етапом, насиченим подіями та напруженою працею. За підсумками року є два нові термінали у «приймаючих» аеропортах, затверджено «паритетний» календар чемпіонату, і, найважливіше, – повернення в графіки розбудови ключових об'єктів Євро-2012.

Будівництво стадіонів та аеропортів, які будуть здані в експлуатацію цього року, ведеться згідно з графіками і проходить на повних потужностях», – акцентував Р. Сафіуллін.

Також він нагадав, що минулий рік був особливим у підготовці України до Євро-2012. «Україні вже є чим пишатися в підготовці до чемпіонату. А 2011 р. стане завершальним у підготовці до турніру і не менш ударним, ніж попередній рік», – зауважив Р. Сафіуллін, зазначивши, що, починаючи з червня поточного року, готуються до здачі в експлуатацію десятки інфраструктурних об'єктів: два стадіони, чотири аеропорти, десятки готелів, дорожніх проектів, тренувальних центрів та залізничних вокзалів.

«Завершення кожного з цих об'єктів – перемога України, її оновлення, крок до реформ», – наголосив очільник Державної служби молоді та спорту України. Він висловив упевненість у тому, що кожен з об'єктів буде зданий вчасно, згідно з вимогами УЄФА і працюватиме ще десятки років на майбутнє країни.

Разом з тим Р. Сафіуллін звернув увагу і на старт іміджевої кампанії України у світі. «У 2010 р. вперше в історії країни світ побачив проморолик України до Євро-2012 під назвою “Увімкни Україну”, вперше в історії держави ми розкажемо про себе на провідних телеканалах Європи», – зазначив він.

У підтвердження прогресу підготовки України до турніру також висловився й операційний директор Євро-2012 М. Каллен, який під час відкритого семінару з продажу квитків на матчі ЧЄ-2012 пообіцяв, що це буде «фантастичний турнір». «Сьогодні реконструюються дороги та аеропорти, будуються стадіони та готелі. Залишилось менше 500 днів до чемпіонату, і кожен день важливий», – заявив він.

Крім того, за словами директора місцевого організаційного комітету «Євро-2012 Польща» А. Ольковича, організатори запропонують уболівальникам на півмільйона квитків більше, ніж було на Євро-2008, офіційний продаж яких розпочнеться з 1 березня поточного року.

«На стадіони України та Польщі приготували близько півтора мільйона квитків, що на 500 тис. більше, ніж на попередній Євроб чемпіонат. Але ми усвідомлюємо, що навіть якби ми мали в п'ять разів більші стадіони і підготували в п'ять разів більше квитків, усе одно не всі любителі футболу мали б шанси потрапити на матчі», – переконаний А. Олькович.

Зважаючи на термін, що залишився до початку чемпіонату, Києву передали список фанів-хуліганів із різних країн Старого світу. Це єдиний список, який використовує Європа під час проведення великих футбольних турнірів для обмеження перетину кордону країн-господарів, а відпрацьовуватимуть його після проведення жеребкування між командами чемпіонату. Про це повідомив перший заступник голови Національного агентства з питань підготовки та проведення Євро-2012 (Укрєвроінфрапроект) О. Бірсан.

«Європа використовує єдиний банк даних щодо ідентифікації уболівальників-хуліганів, за якими зафіксовано правопорушення, зокрема для обмеження в'їзду в країни під час проведення міжнародних матчів, – зазначив він. – Україна отримала цей список. Після жеребкування, 2 грудня 2011 р., нам будуть відомі 16 команд – учасниць Євро-2012. Ми будемо конкретніше відпрацьовувати ситуацію з безпекою щодо обох країн – організаторів турніру».

З огляду на викладене, це буде ретельна робота, адже вслід за командами приїжджають тисячі їхніх уболівальників. Тож потрібно знати, чого очікувати від фанів кожної країни. Система обмежень для фанів-порушників, яку запровадять на українських кордонах, дасть змогу мінімізувати можливі негативні прояви, у тому числі й хуліганського або провокаційного характеру.

Разом з тим треба зазначити, що в Україні також для кожного матчу Євро-2012 буде розроблено окрему тактику з організації безпеки та правопорядку в містах, що приймають гостей.

Розглядаючи економічну складову, можна зробити висновок, що столиця з держбюджету на підготовку до Євро-2012 отримає 2,4 млрд грн субвенцій. Про це повідомив заступник голови КМДА Р. Крамаренко.

«Що стосується міського бюджету, то для поліпшення рівня благоустрою видатки із загального фонду становитимуть 504,6 млн грн, – зазначив Р. Крамаренко. – Ще 61,1 млн грн буде спрямовано зі спеціального фонду на капітальний ремонт об'єктів благоустрою та поповнення матеріальної бази КП. Для районів столиці передбачені 60 млн грн на ремонт фасадів житлових будинків у півторакілометровій зоні навколо НСК «Олімпійський». Також буде виділено 13,1 млн грн на забезпечення підготовки та перепідготовки у вищих навчальних закладах стюардів, волонтерів, працівників сфери обслуговування, медиків і правоохоронців».

Водночас, за словами заступника голови КМДА, одним із важливих напрямів діяльності міської влади стане розвиток транспортної інфраструктури столиці до Євро-2012.

Так, у поточному році будуть виділені кошти на будівництво станції «Виставковий центр» Куренівсько-Червоноармійської лінії метрополітену. На це з міського бюджету виділять 20 млн грн. І ще 550 млн грн – із державного. Крім того, на продовження будівництва Подільського мосту через Дніпро з міського бюджету буде виділено 60 млн грн. Також поточного року планується завершити будівництво тролейбусної лінії від Амурської площі до вулиці Касіяна. На це з міського бюджету передбачено 20 млн грн. На реалізацію проекту «Міська електричка» 600 тис. грн буде виділено з міського бюджету і 35 млн грн – з державного.

Крім того, у Харкові з'явиться ще одна тренувальна база, яка розташовуватиметься поряд з майданчиком, на якому зводять готель Superior, про що зазначив міський голова Г. Кернес. «Ми можемо привести його до ладу і тримати як додатковий запасний варіант. Для цього нам потрібна підтримка на рівні держави, тому що з міського та обласного бюджетів буде виділено фінансування, яке насамперед спрямують на роботи, що тривають на стадіоні «Металіст», – зазначив Г. Кернес.

Як повідомлялося раніше, у червні стадіон «Металіст» передадуть в оперативне управління фахівцям УЄФА для підготовки до Євро-2012, що дасть змогу розпочати відповідне будівництво прес-центру поблизу спортарени.

Як позитив, треба зазначити, що львів'яни також продовжують дотримуватися графіку будівництва об'єктів Євро-2012, а спорудження нового терміналу і злітно-посадкової смуги в міжнародному аеропорту навіть дещо випереджає його. Про це заявив начальник Головного управління з питань Євро-2012, містобудування та будівництва Львівської ОДА С. Лукашик.

За його словами, наразі реалізовано всі торішні плани щодо ремонту та спорудження автомагістралей. У поточному році роботи на цій ділянці відновляться з настанням тепла. Для цього нагромаджується ресурсний потенціал, що забезпечить безперебійну роботу. Акцент робиться на реконструкції та ремонті доріг державного значення, зокрема магістралей, що ведуть до пунктів перетину державного кордону, модернізації митних переходів. Головні об'єкти Євро-2012 в області планують увести вже в липні – серпні поточного року.

Разом з тим, Союз європейських футбольних асоціацій перейшов на постійний моніторинг підготовки Донецька до Євро-2012. Про це повідомив міський голова О. Лук'яненко. «Частоту моніторингу збільшено, майже щомісяця місто відвідують експерти УЄФА», – зазначив він. За словами О. Лук'яненка, деяке занепокоєння у міської влади викликає підготовка під'їзних доріг до Донецька на київському і північно-східному напрямках. Їх реконструкція потребуватиме серйозних зусиль, хоча нинішні погодні умови не

сприяють проведенню широкомасштабної реконструкції доріг. «Сьогодні ми подолали важливий рубіж – 500 днів до початку Євро-2012. Часу лишається дуже мало», – зазначив мер Донецька.

Водночас, незважаючи на позитивні зрушення, Україна знову мала ризик залишитись без Євро-2012. На цей раз через конфлікт у ФФУ, пов'язаний із заявою 38 колективних членів ФФУ, які ініціювали відставку Г. Суркіса.

Реагуючи на ситуацію, що склалася, Президент України В. Янукович під час зустрічі з польськими представниками ЗМІ прокоментував конфлікт, що виник у Федерації футболу України.

«Я висловив свою точку зору, у тому числі звернувся до всіх цих 38 організацій та ФФУ, що це буде на совісті та відповідальності тих людей, хто затіяв цю метушню навколо даного питання», – сказав Президент України.

Президент нагадав, що влада не може втручатися в діяльність цієї громадської організації. «Але я висловив свою точку зору – накласти мораторій сьогодні на ці стосунки, об'єднатися навколо єдиної події національного значення – це проведення чемпіонату. Я свою точку зору висловив публічно. Наскільки мені відомо, сьогодні цей конфлікт зупинено», – зазначив В. Янукович.

За словами Президента, обговорення внутрішніх проблем ФФУ не повинно впливати на проведення турніру, що Україна ні в якому разі не має втратити право на проведення Євро-2012, і він зробить усе можливе, щоб гідно провести цей чемпіонат. При цьому Президент України заявив, що жодних проблем з проведенням футбольного чемпіонату Європи у 2012 р. не виникне.

Отже, можна зробити найголовніший висновок: питання про дострокову відставку голови Федерації футболу знято з порядку денного – принаймні, до проведення футбольного чемпіонату.

У свою чергу президент Європейського футбольного союзу М. Платіні заявив, що членство Федерації футболу України в УЄФА та ФІФА не буде призупинено. «Було втручання деяких людей у діяльність української федерації. ФІФА та УЄФА очікували від федерації повідомлення, що все добре, до 4 лютого. І очікуваний лист було отримано. Тож членство України призупинено не буде. Це стосується як національних збірних, так і клубів», – наголосив М. Платіні.

Таким чином, М. Платіні дав зрозуміти, що ситуація в українському футболі нормалізувалася, і національна команда візьме участь у турнірі.

«Ми задоволені останніми позитивними тенденціями в українському футболі. Можу сказати з повною впевненістю: санкцій відносно збірної цієї країни ми приймати не будемо», – сказав він.

Отже, можна зробити висновок, що черговий іспит Україна на шляху до європейського визнання витримала (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких видань: Євро-2012 (<http://2012ua.net>); УРА-Інформ (<http://ura-inform.com>); MIGnews (www.mignews.com.ua); Західна інформаційна корпорація (<http://www.zik.com.ua>); Минфин (<http://minfin.com.ua>); Чемпіон (<http://www.champion.com.ua>).*

С. Горова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Цветные революции - теперь и в арабских странах?

Топ-темой мировых СМИ последнего времени стала волна протестов и выступлений в арабских странах.

С началом антиправительственных волнений, охвативших с помощью Интернета египетские города, в замешательстве оказалось не только руководство этой страны, но и Запад. Одна ситуация – народная революция в небольшом государстве-курорте Тунисе. И совсем другая – в ключевой стране Ближнего Востока, наполненной радикальными исламистами. Сразу после революции в Тунисе, положившей конец 23-летнему правлению президента Зин эль Абидина Бен Али, на Ближнем Востоке стали высказываться мнения, что это было лишь начало. Во многих арабских странах звучали призывы «повторить Тунис», что вызывало заметную нервозность местных авторитарных лидеров. Роль «второго Туниса» сулили и Алжиру, и Ливии, и Иордании, и Сирии.

Однако, события развернулись в Египте. Все начиналось с серии самосожжений в людных местах. Египетские Twitter и Facebook бурлили. Там стали появляться группы и аккаунты, где пользователи готовились митинговать против руководства страны. К концу января более 90 тыс. пользователей Facebook подтвердили свое участие в мероприятии под названием «День революции». В результате на площадь Свободы в Каире 25 января пришли десятки тысяч людей. Утром 26 января на улицах египетской столицы появились усиленные полицейские патрули и спецтехника для разгона демонстраций. Правительство издало запрет на проведение любых массовых мероприятий и пригрозило арестами тем, кто запрета ослушается.

Тем не менее, выступления продолжились. Согласно информации телеканала Al-Jazeera, 100-тысячная толпа взяла штурмом телецентр, офис правящей партии и пыталась ворваться в здание МИДа в Каире, в город ввели танки. Протестующие поджигали бронетранспортеры и полицейские участки. В стране были отключены Интернет и мобильная связь, обычная телефонная работала с перебоями, а по прилету в Каир из Вены был помещен под домашний арест экс-глава МАГАТЭ М. эль Барадеи, считающийся прозападным «либеральным реформатором».

На фоне беспорядков было объявлено о перестановках в правительстве страны. 29 января вице-президентом Египта был назначен глава разведки О. Сулейман. Новым премьер-министром стал А. Шафик, возглавлявший Министерство гражданской авиации.

Признанный на сегодняшний день лидер египетской оппозиции лауреат Нобелевской премии мира М. эль Барадеи призвал к формированию в стране переходного правительства и свободным выборам. В интервью телеканалу CNN М. эль Барадеи подчеркнул, что президент Х. Мубарак, демонстрации за отставку которого вылились в массовые волнения в Египте, должен немедленно уйти в отставку.

Ранее радикальное исламистское движение «Братья-мусульмане» поддержало кандидатуру М. эль Барадеи как представителя оппозиции на возможных переговорах с властями.

Наряду с Тунисом и Египтом сообщения о массовых протестных выступлениях стали поступать из Алжира, Йемена, Иордании, Турции.

6 февраля волна протестов перекинулась на Европу – в столице Сербии Белграде прошел беспрецедентно крупный митинг. Около 70 тысяч человек собрались на главной площади Белграда, требуя отставки сербского правительства. Оппозиционная прогрессивная партия Сербии и ее руководитель Т. Николич, возглавившие митингующих, потребовали досрочных выборов и повышения зарплат.

Как обращает внимание российский политолог С. Тарасов, «в целом мир был застигнут врасплох нынешними потрясениями», что стало одной из причин обеспокоенности мировых лидеров ситуацией на Ближнем Востоке.

Свои опасения высказывают и финансисты – нестабильность на Ближнем Востоке несет риски для благополучного преодоления кризисных явлений Европой. В частности, обращается внимание на то, что по территории Египта проходит важный нефтепровод. Любая угроза срыва поставок, блокада Суэцкого канала чревата рывком цен на нефть. Это чревато нестабильностью для западных стран, пытающихся в качестве худшего из сценариев стимулировать свой собственный экономический рост подъемом цен на топливо. Следом идут экономическая стагнация, рост инфляции из-за скачка цен на природные ресурсы и хронически высокая безработица.

Еще одна, не менее важная причина, – опасения возможного прихода к власти радикальных политических сил. Этим, в определенной степени, объясняется умеренность заявлений Запада.

Так, США призывают Х. Мубарака провести коренные реформы. «Судьба 82-летнего Мубарака, который находится у власти почти 30 лет, будет решаться не только на улицах, но и в Белом доме... Египет – самый главный союзник США в регионе, не считая Израиля. У представителей правительства из Вашингтона фактически есть место в высоких кабинетах в Каире. И решающим будет то, что обсуждается за закрытыми дверями, а совсем не то, что официально заявляет Вашингтон», – пишет Die Tageszeitung.

«США, на финансовую поддержку которых опирается египетский режим, будут серьезно толкать (Египет) к демократизации, если он пообещает быть более стабильным, чем режим Мубарака», – считают в Berliner Zeitung.

Переворот в Тунисе и беспорядки в Египте стали одной из главных тем, обсуждаемых в кулуарах Международного экономического форума в Давосе. Инвесторы осознали, что бизнес вообще не застрахован от политических рисков, прогнозировать развитие ситуации в любой стране крайне сложно, пишет *The Financial Times*. И политики, и бизнесмены признаются, что события в Тунисе были непрогнозируемыми. «Думаю, что развитие событий в Тунисе застало всех врасплох», – сказал саудовский принц Турки аль Фейсал, возглавлявший ранее разведку этого королевства. Будущее Х. Мубарака он даже не стал прогнозировать. «Что касается Египта, я на самом деле не могу сказать, к чему это все приведет», – говорит Турки аль Фейсал.

Арабские политики признают, что реформы нужны, только насколько радикальные – вот в чем вопрос. «Здесь выход – реформа, но реформа и есть проблема», – полагает экс-генсек ООН К. Аннан. «У каждой страны свои критерии и своя динамика развития. Думаю, нам нужно подождать день-два, пока ситуация не прояснится, и посмотреть, как будут развиваться демонстрации (в Египте)», – считает Турки аль Фейсал. «Арабы разгневаны, и вместе с гражданами чувствуем себя разбитыми. Но реформа – это лишь название игры, и реформа должна пройти во всем арабском мире», – говорит генсек Лиги арабских государств, экс-глава МИДа Египта Амр Мусса (<http://bin.com.ua>, 28.01.2011).

По мнению иностранных наблюдателей, захлестнувшая Египет волна протестов способна распространиться на многие страны Ближнего Востока, пишет *The Wall Street Journal*.

В Тунисе власть уже сменилась, президент Йемена столкнулся с массовыми выступлениями толпы, власти Алжира срочно предпринимают меры для того, чтобы погасить волну недовольства. В последние две недели там назначаются новые министры, страна в спешном порядке закупает пшеницу.

Как считает американский мозговой центр Stratfor, король Иордании Абдалла II решил распустить правительство и приказал сформировать новый кабинет именно сейчас не случайно – хашемитская монархия в Иордании наблюдает за развитием событий в Египте.

Власти Ирана, испытывающие последствия международных санкций, сильно повысили цены на бензин и дизельное топливо, но после событий в Тунисе этот процесс затормозился и было объявлено о новых формах помощи бедным. Президент Казахстана Н. Назарбаев внезапно принял решение не проводить референдум о продлении президентских полномочий до 2020 г. и предложил провести досрочные выборы в этом году, сократив тем самым свой президентский срок на два года. По мнению немецкого политолога А. Рара, вся тщательно продуманная и подготовленная кампания народного волеизъявления по продлению его полномочий была резко

остановлена с учетом вспыхнувших в Египте массовых протестов населения с требованиями смены власти.

Политологи не исключают, что в ближайшее время события на Ближнем Востоке станут в некоторой степени повторением изменений в Восточной Европе 1989 г. «Многие эксперты были убеждены, что аппараты в таких странах, как Сирия и Египет – с их бронированной безопасностью, непоколебимы. Но то же самое западные эксперты говорили о коммунистическом Восточном блоке в конце 80-х годов XX ст. Тогда никто не понимал, насколько изнутри эти режимы были слабыми и как легко они могут пасть однажды, когда граждане смогут пересилить свой страх», – пишет *Die Welt*. «Как стачка докеров Гданьска в 1980 году привела к основанию движения “Солидарность” и началу того процесса, кульминацией которого стало падение Берлинской стены и развал Советского Союза, так и революция в Тунисе через 10 лет, возможно, будет рассматриваться как сигнал арабскому миру к избавлению от автократических правителей. Это оптимистическая гипотеза», – считают обозреватели *Berliner Zeitung*. По их мнению, есть и альтернатива – арабские общества могут парализовать исламистские группировки.

Происходящие в арабском мире события заставляют задуматься над логикой их продолжения в глобализированном мире. В частности, в среде аналитиков задаются вопросами: станет ли Европа в обозримом будущем мусульманской, как быстро распространяется ислам в Европе и где именно ждать первое шариатское образование в Старом свете? (<http://vlasti.net>, 30.01.2011). Сценарий захвата власти мусульманами в Европе представляется эксперту издания *Vlasti.net* надуманным – с властью в Европе не так просто совладать. Получить арабам согласие на жизнь в Европе по законам шариата, а позже – в отдаленном или даже не столь уж отдаленном будущем – заставить и европейцев жить по законам шариата – это более реально.

Мусульманское население Европы, как считает германский *Der Spiegel*, в ближайшие 20 лет будет продолжать расти. Но, успокаивает издание, ни в одном европейском государстве мусульмане следующих поколений не будут составлять большинство. Количество мусульманского населения в Европе до 2030 г. будет увеличиваться. Но что «успокаивает» немцев – медленнее, чем это было в прошлом (снижается коэффициент рождаемости, повышается уровень образования, происходит урбанизация).

С 1990 г. по 2010 г. количество мусульман увеличивалось в год в среднем на 2,2 %. В последующие 20 лет этот показатель, по прогнозам, сократится до 1,5 %, то есть в 2030 г. примерно 26,4 % людей на Земле будут мусульманами против сегодняшних 23,4 %. То есть христиане будут по-прежнему крупнейшей религиозной группой в мире. Но, следует отметить, речь идет о враждующих между собой католиках и протестантах, а также о православных.

Доля христиан в населении земного шара через 20 лет будет составлять от 30 % до 33 %. Сегодня большие группы мусульман имеются в 72 государствах мира, в 2030 г. это число увеличится – до 79.

Распределение мусульманского населения по регионам к 2030 г. не изменится – самое большое количество мусульман будет проживать в Азиатско-тихоокеанском регионе – около 60 % и по 20 % на Ближнем Востоке и в Северной Африке. В Европе мусульмане будут в меньшинстве, хотя и растущем, а в Азии произойдет смена лидера: Индонезию – как страну с наибольшим по численности мусульманским населением – сменит Пакистан.

Но, если в иммиграционной политике ничего не изменится, то в 2030 г. примерно 8 % европейцев (58,2 млн чел.), будут приверженцами ислама.

Через 20 лет большинство европейских мусульман будет проживать в Восточной Европе – на Балканах и в России. Именно Россия в 2030 г., как и сегодня, будет европейской страной с самым большим мусульманским населением. В Западной Европе – Франции, Германии и Голландии – количество мусульман возрастет с сегодняшних 11,3 млн до 16,4 млн в 2030 г., то есть на 44 %. Сегодня это 6 % населения Европы, в 2030 г. – 8,6 %.

Во Франции в 2030 г. будут проживать 6,9 млн мусульман (сегодня 4,7 млн,) в Германии – 5,5 млн (сегодня 4,1 млн).

В Италии, Швеции, Испании, Бельгии и Австрии проживает меньше мусульман, чем в указанных выше странах, но именно здесь их доля, как следует из результатов исследования американской компании Pew Forum on Religion and Public Life, в ближайшие годы увеличится особенно сильно. И именно в Северной Европе – с учетом Великобритании – произойдет почти удвоение мусульманского населения: количество мусульман увеличится с 3,8 млн до 7,5 млн. В 2030 г. мусульмане составят в этом регионе 7 % населения, а сегодня этот показатель составляет 3,8 %.

В Великобритании будут проживать 5,6 млн мусульман, а сегодня их только 2,9 млн – то есть их число здесь почти удвоится. Мусульманское население Швеции увеличится с 4,9 % до 9,9 % – более чем в два раза. Правда, шведы не слишком рвутся рожать детей. Холодно...

Но самые значительные изменения среди стран Европы, по мнению исследователей, ожидают Ирландию – здесь исламское население к 2030 г. увеличится на 188 %! А вот в Македонии, где сейчас 35 % мусульман, прирост будет небольшим – всего на 5 %. И это – минимальное европейское значение прироста мусульманского населения.

Из происходящих в арабском мире событий можно сделать несколько выводов: во-первых, судя по растерянности в западных правящих кругах данный социальный взрыв не является заранее подготовленной акцией тех или иных спецслужб, или же он очень быстро вышел из сферы управляемости этими спецслужбами. В этом данная «цветная революция» существенно отличается от недавних цветных революций в Евразии.

Во-вторых, вся многогранность данных событий указывает на то, что они являются продуктом обостряющихся проблем глобализованного мира с его неравномерным распределением ресурсов, порождающим ощущение бесисходности и экстремизма в целом ряде стран, в том числе в странах мусульманских. Эти проблемы с ухудшением климатических условий, нехваткой продуктов питания и т. д. в соответствии с проявляющейся тенденцией будут обостряться. Они требуют консолидации необходимых для решения сил в международном масштабе.

В-третьих, успокоительные заявления отдельных экспертов относительно темпов прироста мусульманского населения в Европе не могут считаться корректными, поскольку это население жестко сохраняет свою национально-религиозную идентичность, политически значительно более активно по сравнению с представителями христианского мира, склонно к радикализации, «поскольку ему нечего терять».

С. Хоперський, перший заст. директора Державної інвестиційної компанії

Место государственных специализированных институтов венчурного/инновационного инвестирования в системе стратегического управления страной (опыт развивающихся рыночных экономик)

Для преодоления Украиной нарастающего разрыва с развитыми странами мира в области внедрения результатов научно-технических разработок критически необходимо создание специальных институтов открытого рыночного и государственного (частично закрытого) финансирования инновационной (внедренческой) деятельности. Попытки создания таких институтов под эгидой государственных органов имели место последние годы, например в рамках Государственного агентства по инвестициям и инновациям («Госинвест» с 2005 по 2010 г.) или ГК «Укринвест» (до 2004 г.), и оказались крайне неэффективными. Они практически не работали по провозглашенным уставным целям по различным причинам.

Огромное количество частных/акционерных инновационных компаний (ИК), институтов совместного инвестирования (ИСИ), венчурных (инновационных) фондов в последние годы стали одними из наиболее

распространенных финансовых учреждений (они насчитывали в предкризисный период ок. 100 единиц). Но и они также не занимались реальной инновационной деятельностью, а в основном были механизмами упрощенного непрозрачного распределения «свободных» средств среднего бизнеса и средством минимизации налогов.

Абсолютно очевидно, что учреждение и развитие реальных инвестиционных/венчурных институтов, а также расширенное привлечение через них свободных внутренних и внешних финансовых ресурсов, должно составлять центральную (стратегическую) задачу в концепции (а затем и в практике выполнения) реформирования научного и научно-технологического сектора экономики страны.

В качестве моделей наиболее удачной перестройки национальной экономики от плановой (нерыночной) к развитой рыночной с опережающим ростом влияния научно-внедренческого звена можно рассматривать примеры экономик и соответствующих их структур в Китае, Южной Корее и России.

Причем во всех этих моделях в разной степени, но все же доминирующей была роль государства и государственных финансов в запуске подобного рода специализированной инновационной инфраструктуры.

Первые из двух названных выше строились и строятся на фактической государственной монополии (на первом этапе – прямого диктата) в области стратегии привлечения инновационных и венчурных (более рискованных) средств. Для Китая характерна так называемая многоукладная система инвестиционных инфраструктур, где государство не препятствует созданию большого числа специализированных организаций, но в области взаимодействия с внешним финансовым рынком осуществляет прямой силовой отбор и поощрение наиболее эффективных из них. Политико-экономическая вертикаль с элементами стратегического планирования и координации научно-технического прогресса вмонтирована в структуру КПК и специальных служб Китая.

В корейском варианте совещательно-координационный орган (совет) по вопросам развития при правительстве через исполнительную власть диктует крупнейшим государственно-частным и частным предприятиям (так называемым «чоболам») финансово-экономические и тематические показатели венчурного и инновационного развития. Во внешнеэкономической и внешней инвестиционной деятельности существует жесткая координация со стороны государственного специализированного института КОТРА, аналога которого ни по влиятельности, ни по финансовым возможностям ни в Китае, ни в РФ, ни в других странах никогда не было.

Ментально и организационно более близким и приемлемым для Украины может быть опыт РФ, где полноценно венчурно-инновационные структуры начали возникать в окончательном виде в начале 2000-х годов. В свою

очередь, этот опыт опирался на практику деятельности открытых инвестиционных институтов Европы и Израиля. В некоторых составляющих даже при прямом участии институтов и ведущих менеджеров этого направления (ЕБРР и ЕИБ, ряда немецких, американских и израильских инновационных топ-менеджеров).

Наиболее перспективными институтами в РФ можно считать:

- ОАО «Российская венчурная компания» (РВК), созданная в 2008 г., в настоящее время она является соучредителем и координатором восьми специализированных венчурных отраслевых фондов открытого типа;

- ГП (с 17.12.10 – ОАО) «РоснаноТех», специализированная государственная инновационная компания, которая активно создает в настоящее время целевые институты и программы развития в области высоких технологий;

- ОАО и Фонд «Сколково» – специализированный открытый государственно-коммерческий проект создания территориального инновационного парка (по типу американской «Силиконовой долины»).

Эти три перечисленные исполнительные структуры инновационно-венчурного развития, а также значительное число общественных и фондовых национальных отраслевых структур координируют свою деятельность в рамках специального соглашения под эгидой государственного банка внешнеэкономической деятельности.

6 апреля 2010 г. между ключевыми российскими институтами развития и заинтересованными организациями состоялось подписание соглашения о взаимодействии в целях обеспечения непрерывного финансирования инновационных проектов на всех стадиях инновационного цикла.

Участники соглашения:

- Государственная корпорация «Банк развития и внешнеэкономической деятельности» («Внешэкономбанк»);

- Государственная корпорация «Российская корпорация нанотехнологий»;

- ОАО «Российская венчурная компания»;

- ОАО «Российский банк развития»;

- Фонд содействия развитию малых форм предприятий в научно-технической сфере;

- ЗАО «Московская межбанковская валютная биржа»;

- Общероссийская общественная организация малого и среднего предпринимательства «ОПОРА РОССИИ»;

- Российская ассоциация венчурного инвестирования;

- Федеральное агентство по делам молодежи.

В рамках соглашения стороны координируют свои усилия с тем, чтобы, с одной стороны, обеспечить максимально благоприятные условия для реализации перспективных инновационных проектов, реализовать так называемый инновационный лифт, а с другой стороны, сделать информацию

о наличии и статусе своих проектов доступной для всех институтов развития, что позволит экономить ресурсы и исключить дублирование одних и тех же этапов их рассмотрения.

Участники соглашения также совместно определяют потребности инновационных компаний и степень их обеспеченности инструментами, сервисами и условиями для своей эффективной деятельности на территории РФ и глобальном рынке. Механизм обмена информацией между сторонами обеспечивает постоянное взаимодействие участников соглашения при сопровождении и реализации инновационных проектов и, при необходимости, позволяет передавать проекты профильным организациям для их последовательного развития.

Основные направления взаимодействия институтов развития:

1. Оказание финансовой поддержки инновационным проектам малых и средних предприятий на разных стадиях их осуществления.
2. Поиск перспективных для реализации инновационных проектов и представление их на рассмотрение другим участникам соглашения.
3. Привлечение частных инвестиций в проекты, которые поддержали финансовые институты развития.
4. Выработка единых подходов к отбору, экспертизе, структурированию и реализации инновационных проектов.

Общественной структурой – прототипом этого соглашения была Российская ассоциация венчурного инвестирования (РАВИ), которая была создана в марте 1997 г. десятью управляющими компаниями фондов венчурного капитала по инициативе менеджеров региональных фондов венчурного капитала Европейского банка реконструкции и развития. В настоящий момент в состав РАВИ входят 36 полных и 35 ассоциированных членов.

Все перечисленные выше российские специализированные структуры в настоящее время открыты для сотрудничества с Украиной и использования их опыта, а также, при определенных условиях, для использования их инвестиционных возможностей.

КОММЕНТАРИЙ:

1. Анализ целей и задач, решаемых такой структурой инновационного сектора экономики социально-экономической практики.

Возникновение в РФ специализированных институтов венчурной деятельности типа «Сколково», РВК, «Раснанотех», а также Соглашения по взаимодействию в инновационных проектах (Соглашение 6.4.10. – Авт.) преследует, в первую очередь, цель – восполнения инструментов проведения согласованной инновационной политики.

Приведенная схема инвестиционного цикла (с точки зрения информации, управления и финансирования) не является полной и отработанной ни

в одной экономике мира, за исключением разве что американской. В СССР, Китае и частично в Южной Корее недостающие звенья замещались институтами партийно-государственного или государственного происхождения. В Японии, ФРГ и Франции (в какой-то степени еще в ряде европейских государств) – с помощью специальных институтов взаимодействия государства и национальных финансовых и промышленных структур (в основном крупных). В ЕС эти институты также находятся в стадии становления и наполнения функциями на базе смешанной (рыночно-административной) континентальной модели. Например, с помощью инструмента двух лиссабонских соглашений (по вопросам научного прогресса и единого правительства).

В случае РФ предпринимается попытка примирить опыт административной, либеральной (США) и континентальной моделей.

2. Трехсторонний характер создания инновационных/венчурных структур состоит в попытке сочетания возможностей финансовых институтов (Государственные акционерные банки, их управляющие компании, управляющие компании частных банков), общественных организаций (РАВВИ, ОПОРА и др.) и собственно государства через административные и финансовые рычаги (бюджетное финансирование, контроль, государственные менеджеры в правлениях). При отсутствии «сильного и ответственного» государства в лице профессиональных чиновников от науки и финансов – в украинском варианте создание таких структур требует некоторого времени и позитивной практики, возможно заимствованной из опыта ЕС, Израиля, РФ. Не исключено, что через прямое присутствие институтов и менеджеров этих стран. Что касается опыта Китая и США, то в наших условиях опыт этих стран, как присутствие их менеджеров в качестве советников или управленцев, представляется несвоевременным.

В украинском варианте подобная модель «трехстороннего сотрудничества» могла бы состоять из:

- финансовой вертикали «ЭксимБанка Украины», управляющих компаний и инвестиционных фондов [в рамках законодательства об институтах совместного инвестирования (ИСИ)].

- государственной управленческой административной вертикали (недостающий элемент);

- частно-общественной вертикали (наиболее целесообразной вершиной ее могла бы быть ассоциация типа РАВИ/РФВК – как ассоциация ассоциаций региональных и отраслевых венчурных, а также инновационных структур).

Для большей авторитетности на вершине трехсторонней пирамиды могла бы быть координационно-советническая структура при Администрации Президента или РНБОУ.

3. «Окно временных возможностей» для создания эффективных структур управления инновационными возможностями национальной экономики

определяется стадией ее развития с точки зрения устойчивости. Исследователи современной стадии развития экономики (модель Бадалян-Криворотова, Фонд МВ США и др.) характеризуют настоящее время как период «бифуркации» мировой и, соответственно, национальных экономик. В условиях этого периода перестройка системы управления инновационным развитием является не только желательной, но и необходимой. Как сказано в цитированных исследованиях, «окно возможностей» для перестройки модели экономики не может длиться дольше начальной стадии кризиса. В ситуации Украины этот период может продолжаться три-четыре года, не более, иначе накопленные за последние 15 лет технологические проблемы навсегда оставят страну в числе экономик «третьего» мира. Состояние ресурсного и гуманитарного «резерва» для Европы, РФ и развивающихся стран Юго-Восточной Азии уже имеет тенденцию к консервации в нашей экономике и научно-технологическом комплексе. «Запас» фундаментальных научных и прикладных отраслевых «заделов» Украины 60–80-х годов XX ст. уже находится на «излете» и требует специальной «подпитки» через государственную инновационную политику.

5. Накопление ошибок в процессе реформирования системы управления экономикой и ее инновационной составляющей может приблизить «точку невозврата» или вообще «закрыть» возможность выйти на «восходящую» ветвь устойчивого развития. Этот процесс уже объективно идет в рамках выбора «национальных приоритетов развития экономики», в частности в новой редакции Налогового кодекса. В нем однозначно очерчены налоговые льготы в некоторых направлениях научно-технического прогресса и технологической практики: космическая отрасль, авиастроение, судостроение, энергосбережение и «альтернативная энергетика».

Как следует из диаграммы так называемых «технологических укладов» или циклов инновационного развития, указанные приоритеты относятся к периоду 60–80-х годов прошлого века, то есть сознательно возвращают страну к периоду развала СССР и консервируют ее технологическую отсталость. И если ранее такой возврат можно было объяснить необходимостью развития военно-промышленного комплекса в период холодной войны, то сейчас этот выбор приоритетов не имеет рационального объяснения.

6. Социальные и информационные технологии. Их возникновение предшествовало началу полномасштабного глобального финансово-экономического кризиса, но они же, вероятнее всего, при правильном их применении дадут рецепт выхода из финансового и технологического кризиса. В нашей стране социальные технологии воспринимались до сих пор как потенциальная угроза для власти и элемент внешнего управления Украиной. Собственных попыток выхода на уровень создания коммерческого социально-информационного продукта государство не поощряло, более того,

даже в случае возможности перехода к опережающим соседней технологиям доставки и оперирования информационными пакетами (за счет наличия собственных разработок «супергигагерцной» связи – технологической базы «Кольчуги») Украина не смогла сделать. Предпочтение было отдано технологиям европейского стандарта WiMax и спутников «третьего поколения», – это консервация отсталости. Такая же ситуация в области национальных стандартов работы с базами данных, включая социальные (крайне спорный с экономической точки зрения вариант Закона «О защите персональных данных»).

Аналогичные решения возможны были и в вопросах энергетических технологий и инфраструктуры (например, вместо предпочтения системам доставки морем сжиженного природного газа (СПГ), освоение собственных месторождений газа на шельфе, попутного газа и шахтного метана, а также биогаза). В последнем случае внедрения нетрадиционных технологий оперирования небольшими мобильными, легко конвертируемыми источниками газа местного значения, могут расцениваться как социальная технология отказа от зависимости от супермонополистов в отрасли, как внешних, так и внутренних. Кстати, в тексте нового Налогового кодекса работа с «традиционными», но региональными по масштабам источниками энергии выписана как приоритетная крайне спорным и забюрократизированным способом – через экспертизу как минимум двух неоднозначных государственных структур.

В об'єктиві – регіон

А. Потіха, наук. співроб.

Ситуація в Криму: кримські татари знову вимагають справедливості

Протягом багатьох років були спроби вирішити проблеми кримських татар, які повернулися з депортації. Проте остаточно це зробити не вдалося через брак коштів, іноді бажання чиновників, а то і занадто великі вимоги деяких діячів кримських татар. Вони часто вимагають не лише вирішення соціально-економічних проблем, а надання особливого статусу кримським татарам.

Таку ідею не відкидають і деякі експерти. Зокрема, експерт Інституту демократії імені Пилипа Орлика Н. Беліцер вважає, що кримські татари повинні одержати статус «корінного народу» хоча б тому, що вони не мають

своєї державності. «Проте в кримській пресі абсолютно беззастережно використовуються висловлювання “нелегітимний меджліс”, “злочинне угруповання”, пропозиції знов депортувати кримських татар і т. д. Усе це на законодавчому рівні має одержати однозначну оцінку», – вважає Н. Беліцер.

При цьому вона нагадала, що в трактуванні першого комісара ОБСЄ у справах національних меншин Макса ван дер Стула, «корінний народ – це, як правило, народ, що не має власної державності». «Це повною мірою торкається кримських татар і повинно бути враховано для забезпечення права хоча б на внутрішнє самовизначення, якщо держава не хоче, щоб претендували на більше», – підкреслила Н. Беліцер.

Протилежної точки зору дотримується лідер кримської козачої общини «Соболь» В. Храмов. Він різко розкритикував заяву київських політологів про необхідність повернення в Криму кримськотатарської топонімії шляхом відповідного рішення офіційного Києва, без урахування думки жителів півострова. Він також проти надання якогось особливого статусу кримським татарам. «Таврія повинна стати Таврією», – заявив В. Храмов.

На його думку, легалізація системи курултай – меджліс узагалі є державним злочином, оскільки своєю метою «ці організації ставлять створення етнічної держави». Саме тому вони не легалізуються протягом 20 років. «Усі люди, які підтримують ці злочинні організації, самі є злочинцями, що роблять замах на територіальну цілісність руської держави Україна», – заявив лідер «Соболя».

У свою чергу Александровський міський голова М. Греков вважає, що Крим узагалі потрібно позбавити автономії і зробити звичайною областю. «Татари можуть створювати свою автономію, але за межами України», – зазначив він.

На думку мера александровська, треба виключити поняття автономної республіки, а також прибрати особливий статус з міста Севастополя. «Єдине місто в Україні, яке може мати особливий статус, – це Київ», – підкреслив М. Греков.

Щоправда, більшість експертів не погоджується з такими висловлюваннями. Зокрема, київський політолог В. Самохвалов зазначив, що заява деяких політиків, зокрема мера міста Александровська М. Грекова, про взаємозв'язок кримської автономії з татарами – «марення від першої до останньої букви». «Ця автономія у складі унітарної України була і залишається нашою поступкою Російській Федерації», – підкреслив В. Самохвалов.

За його словами, по суті, легалізація такої автономії Л. Кучмою незабаром після його обрання Президентом була єдиним шансом зберегти Крим у складі України. «Інакше стратегічно важливий півострів рано чи пізно відійшов би Росії, реалізація подібних сценаріїв на практиці була недавно продемонстрована в Південній Осетії та Абхазії», – зазначив політолог.

В. Портніков (експерт з Києва) вважає, що для того, щоб автономія була реально функціонуючою і захищала б права всього населення Криму, необхідне більш адекватне ставлення до національного компоненту цієї автономії, до кримських татар як до одного з корінних народів України. «Автономія, яка існує сьогодні, на мою думку, цих можливостей не забезпечує. А подібний симбіоз захисту прав і росіян, і українців, що проживають у Криму, і кримських татар, які мають свою єдину вітчизну – республіку Крим, допоміг би більш ефективному становленню державних інститутів Криму і більш ефективній взаємодії з центральною владою», – підкреслив експерт.

На його думку, питання збереження статусу Криму – це питання, яке не обговорюється. Він упевнений, що питання сьогодні не тільки в статусі Криму, а в підвищенні статусу українських регіонів у цілому. Це передача повноважень центральної влади на місця. «Тільки в тому випадку, якщо місцеві органи влади – від областей і республіки Крим до місцевих рад – матимуть усю владу в країні, ми можемо розраховувати на одужання України».

Політолог В. Фесенко зазначив, що для Криму головна проблема і традиційна загроза – це ризик міжнаціональних конфліктів. Усе інше – це, швидше, або складова цієї проблеми, або чинник, який може спровокувати цей самий конфлікт. Наприклад, через земельне питання. «Я не прихильник робити ситуативні прогнози про те, скільки може проіснувати кримська автономія. Зараз є передумови або наміри ліквідувати кримську автономію. Я думаю, що в перспективі вона існуватиме», – наголосив В. Фесенко. У свою чергу експерт із Сімферополя О. Форманчук переконаний у тому, що загроза автономії існує тільки в засиллі бюрократії і небажанні центру в особі Києва сприяти тому, щоб автономія наповнювалася реальним змістом. «Автономія без законодавчої ініціативи досить куца, тобто сьогоднішня автономія в ручному режимі управляється з боку Києва. Тому, щоб автономія стала повноцінною, вона повинна мати право законодавчої ініціативи, щоб ми вносили ті проекти законів, які нам необхідні», – зазначив експерт.

Утім, поряд із дискусіями навколо статусу Криму, існують і більш наближені до людей питання, що потребують оперативного вирішення. Насамперед це питання облаштування кримських татар.

За інформацією ЗМІ, на початку 2011 р. виник привід для чергової дискусії навколо кримськотатарської проблеми. Зокрема, це земельне питання.

Неоднозначну реакцію серед багатьох політиків і експертів викликало звернення голови Ради міністрів АРК В. Джарти до лідера меджлису щодо незаконного захоплення земель. Чинивник звернувся до лідера меджлису кримськотатарського народу М. Джемільова з проханням переконати кримських татар, які самовільно зайняли землю, добровільно звільнити

ділянки, оскільки самозахоплення заважають соціально-економічному розвитку регіону та є чинником дестабілізації міжнаціональної згоди. Про це йдеться у відкритому листі В. Джарти до М. Джемільова. «Продовжувати надалі миритися з вакханалією беззаконня кримська влада не має наміру. Влада відмовляється закривати очі на ігнорування і зневагу Конституції і законів України з боку окремих представників кримських татар. Закон тільки тоді закон, коли він є одним для всіх», – підкреслив В. Джарти.

На його думку, М. Джемільов має «необхідний вплив», щоб переконати кримських татар, які порушили закон, добровільно звільнити землю. Прем'єр Криму також звернувся до всіх кримських татар, які проживають у республіці, з проханням «підтримати своїми діями зусилля влади автономії з наведення ладу в земельній сфері». Він запевнив, що уряд Криму готовий надати всю необхідну допомогу в законному отриманні й оформленні земельних ділянок усім, хто цього потребує. Також В. Джарти пообіцяв, що всі проблемні ситуації будуть розглянуті в індивідуальному порядку.

Голова Ради міністрів Криму звертається з проханням до лідера меджлісу викласти своє бачення ситуації, окресленої в його відкритому листі. «У свою чергу переконаний, що проблему самозахоплення буде розв'язано у найближчий час. І уряд Криму розраховує в цьому на Вашу допомогу і підтримку. У разі відсутності реакції на мою пропозицію про звільнення самовільно захоплених ділянок, мною буде направлено відповідне звернення до правоохоронних органів і прокуратури з вимогою вжити негайних заходів щодо порушників», – зазначив В. Джарти.

Цей лист викликав негативну реакцію у лідерів меджлісу. Зокрема, голова меджлісу М. Джемільов не виключив, що в Криму найближчим часом очікуються погроми кримських татар.

Він зазначив, що дуже складна проблема кримських татар – земля. «Земельне питання в Криму – кричуща несправедливість стосовно людей, що повернулися на батьківщину. Їм не лише не повертають те, що незаконно забрали під час депортації, але вони позбавлені навіть можливості брати участь у приватизації сільськогосподарської землі», – сказав М. Джемільов.

За словами голови меджлісу, кримські татари вимушені займати земельні ділянки в явочному порядку: «Зараз кажуть, що всього кримським татарам виділено близько 49 тис. земельних ділянок. Так з них близько 46 тис. – результат самозахоплення, пізніше узаконених. Якби суворо дотримувались закону, то кримські татари взагалі були б без землі». Як зазначив М. Джемільов, останнім же часом порушено багато кримінальних справ проти десятків людей. «Їм інкримінують самовільне захоплення землі, а тому нескладно припустити, що скоро цю землю почнуть відбирати», – сказав він, зазначивши при цьому, що йдеться про близько 1300 га по всьому Криму.

На його думку, для виконання таких можливих рішень судів найімовірніше прийде спецназ і «видворить звідти усіх кримських татар».

Водночас, відповідаючи на запитання, коли ж може початися хвиля виселень і погромів, М. Джемільов сказав: «Я не знаю, на коли вони запланували. У кожному разі, нічим хорошим це не закінчиться. Може дійти до кровопролиття. Особливо це реально там, де на ділянках уже побудовано житло і людина витратила все, що мала, на будівництво. Будинки зноситимуть разом з людьми. Звісно, реакція буде непередбачувана». Експерти відзначають, що в подібних випадках має бути знайдено компроміс. Як зазначив О. Форманчук, прем'єру було б правильніше спочатку зустрітися з керівництвом меджлісу в особі М. Джемільова і детально вникнути в суть цієї проблеми, а потім шукати якийсь компроміс. Гострі проблеми в Криму такого роду методом силового тиску не розв'язуються.

Інший експерт А. Нікіфоров вважає, що вже досить важко увявити собі Крим без самозахоплень. Але з другого боку, у В. Джарти дуже висока рішучість. І всі попередні випадки, коли він демонстрував таку рішучість, доводили, що загалом він добивався свого. Тому його звернення можна вважати, дійсно, такого роду «останнім китайським попередженням». Але, як відзначив експерт, воно не зовсім за адресою. «І якби він (Джемільов. – Ред.) побіг виконувати те, про що його просить у своєму листі Джарти, то він втратив би якусь частину свого авторитету в кримськотатарському середовищі, і навряд чи б його хтось послухався», – вважає експерт.

У свою чергу один з лідерів меджлісу Р. Чубаров вважає, що такі серйозні питання не вирішуються в епістолярному жанрі... В офіційних документах курултаю кримськотатарського народу й меджлісу щодо питань землі, прийнятих останніми роками, які були доведені до відома влади, позиція кримських татар якраз і полягає в тому, що єдиним і ефективним інструментом у розв'язанні земельної проблеми в Криму є безумовне забезпечення владою законних прав громадян України на отримання земельних ділянок відповідно до законів України. «Ми пропонуємо розглянути за робочими столами і в кабінетах влади спільно з представниками громадськості й посадовцями місцевих рад, за участю ЗМІ, ситуацію з кожного масиву ініціативного облаштування, а ухвалені рішення негайно робити надбанням громадськості», – зазначив Р. Чубаров.

При цьому він додав, що в попередні два-три роки всілякими і різного рівня робочими комісіями – починаючи від Кабінету Міністрів України і закінчуючи сільськими радами – давно вже напрацьовано конкретні пропозиції, реалізація яких якраз і дасть змогу гідно вирішити ситуацію, що склалася в земельній сфері.

Р. Чубаров також зазначив, що кримські татари не зрозуміли, навіщо В. Джарти звернувся з листом до лідера меджлісу. «Замість того щоб запропонувати шляхи розв'язання проблеми, їм кажуть: звільніть землі. Татари кажуть, може, це було б справедливо, якби звільнялися всі землі. У тому числі й десятки та сотні гектарів кримських заповідників. Чому це

прохання адресоване лише кримським татарам? Чому це не адресоване посадовцям, політикам, бізнесменами Києва та Москви?» – запитує Р. Чубаров.

За його словами, у питаннях землі люди владі не довіряють. Відомо, що найвища корупція в центральних органах влади саме в тих структурах, які займаються розподілом землі. Кримські татари віддадуть свої п'ять-десять соток, якщо побачать, що «влада забирає сотні тисяч гектарів у чиновників». «А поки що бачимо тотальну корупцію в органах влади, що розпоряджаються землею. Обмежуся одним прикладом – виділенням земельної ділянки для будівництва джума джамі (соборної мечеті) в Сімферополі. Протягом десяти років землю під будівництво мечеті виділяли багато разів, але щоразу скасовували виділення. Зараз під час релігійних свят кримські татари проводять намази в спортзалах. Як і в багатьох інших випадках із землею, беззаконня демонструє винятково влада», – додав Р. Чубаров.

Не оминули цю тему і політики в Києві. Зокрема, лідер партії «За Україну» В. Кириленко вважає, що прем'єр Криму В. Джарти своєю заявою щодо захоплення земель кримськими татарами нагнітає ситуацію на півострові. «Вживаючи терміни “кримськотатарські самозахоплення”, “кримські татари, які порушили закон” тощо, Джарти створює враження, нібито лише етнічні кримські татари порушують земельне законодавство, що абсолютно не відповідає дійсності», – заявив В. Кириленко.

За його словами, давно відомо, що завдяки тіньовим, а часто – відверто кримінальним схемам найкращі кримські землі «розкрадені олігархами й політико-бізнесовими угрупованнями, близькими до влади, і що ці люди – зовсім не кримські татари».

На переконання В. Кириленка, якщо «кримський уряд хоче справді навести лад з кримськими землями, він має повернути українському народові тисячі гектарів землі, у т. ч. на узбережжях і в заповідниках, прихватованих криміналітетом та олігархами». «Що стосується кримських татар, то жоден урядовець в Україні не повинен забувати, що ці люди або їхні предки були злочинно депортовані з рідної землі комуністичним режимом, а їхнє житло та землі було цим режимом вкрадено. Обов'язок кримської влади – повернути депортованим чи їхнім нащадкам рівнозначні ділянки», – заявив він.

Проте, на думку більшості експертів, представники влади знайдуть порозуміння з більшістю кримських татар. Свідченням тому є намагання керівництва уряду автономії вести переговори з лідерами междлісу. Зокрема, під час зустрічі голови Ради міністрів Криму В. Джарти з президентом Всесвітнього конгресу кримських татар Р. Чубаровим, крім шляхів вирішення проблеми самозахоплення, також обговорювалося питання будівництва соборної мечеті в Сімферополі.

За інформацією ЗМІ, Р. Чубаров звернув увагу кримського прем'єра на те, що «незаконність останніх рішень сімферопольської міської ради,

відповідно до яких Духовному управлінню мусульман Криму було відмовлено в будівництві соборної мечеті на раніше виділеній самою ж владою землі, підтверджена численними присудженнями судів усіх інстанцій, існуючих в Україні. Проте, за його словами, і мер Сімферополя, і сімферопольська міська рада «відкрито і цинічно ігнорують рішення судів України», що набули чинності.

У свою чергу голова Ради міністрів АРК В. Джарти заявив про готовність обнародувати свою позицію щодо місця будівництва соборної мечеті в Сімферополі. «Те, що соборній мечеті в Сімферополі бути, ні у кого не повинно викликати сумнівів», – сказав він.

Водночас заступник голови меджлісу додав, що «урядовці, які перешкоджають будівництву соборної мечеті на раніше виділеному місці, по вул. Ялтинська, 22, повинні усвідомити, що це місце у свідомості сотень тисяч мусульман набуло вже значення сакрального місця». Відповідно, за його словами, «таких урядовців слід застерегти від спроб пропозиції ними інших місць для будівництва соборної мечеті».

Щодо земельних наділів для кримських татар, В. Джарти пообіцяв, що Рада міністрів АРК разом з керівництвом Сімферополя і Сімферопольського району протягом місяця визначать земельний масив для громадян, які потребують землі для приватного будівництва, у тому числі учасників самозахоплень, які згідно із законом мають право на її отримання.

Керівник уряду Криму підкреслив, що побудувати свої будинки в новому житловому масиві зможуть не всі учасники самозахоплень, а лише ті, хто згідно із законом має право на отримання землі. «Ті, для кого самозахоплення були комерційним проектом, звичайно, відсіюються», – заявив глава уряду АРК.

Разом з тим він зазначив, що одержати ділянку в новому районі зможуть не тільки колишні учасники самозахоплень, але й ті громадяни, які потребують землі.

На його думку, цей масив має відповідати планам розвитку Сімферополя і Сімферопольського району, а також технічним вимогам, що пред'являються до територій, призначених для будівництва житлових будинків. Ділянка під масив буде виділена виходячи з технічних і економічних умов, вигідних для розвитку міста і району, де можна за мінімальних витрат створити необхідні структурні умови для майбутнього проживання.

Голова Постійної комісії ВР АРК з нормотворчої діяльності і правових питань Л. Лубіна також заявила, що всі, хто потребує земельних ділянок, повинні їх одержати в рамках закону. За її словами, за самозахопленнями нерідко стоять люди, які переслідують комерційні інтереси. Вони просто захоплюють, щоб перепродувати.

Л. Лубіна вважає неприпустимим, коли захоплюється земля, що має власника. «Те, що татари, слов'яни самозахопленнями позбавляють інших людей на законних підставах права власності на землю, неприпустимо, і ці

самозахоплення потрібно звільнити і розбиратися, хто захопив цю землю», – відзначила Л. Лубіна.

Вона переконана, що кримська влада вирішить проблему «дуже уважено, дуже скрупульозно, дуже послідовно».

Постійний представник Президента України в Криму В. Яцуба підтримав ініціативу Ради міністрів Криму щодо питання земельних самозахоплень у Криму. «Голова Ради міністрів Криму В. Джарти зробив правильно. Він запропонував крок – привести це все у відповідність до закону», – зазначив В. Яцуба.

Він вважає, що відповідальність за порушення повинні нести всі громадяни, незалежно від національної приналежності. «Люди, які згідно із законом мають право на землю, на квартири, повинні бути відповідно до закону владою забезпечені. А ті, хто незаконно захопили, повинні розуміти, що порушили закон. Це принципове питання, незважаючи на те, татари захопили, росіяни або українці, або євреї, або вірмени. Вони повинні розуміти, що вони зробили протизаконну дію. Це головна позиція, яку проголосив Президент, ще будучи кандидатом у Президенти. Хто порушує – повинен нести відповідальність», – підкреслив В. Яцуба.

Він також зазначив, що існує схема будівництва доступного житла, розроблена Міністерством регіонального розвитку і будівництва України. «Це 30 % дисконт держави, це безкоштовне виділення землі і ще 10–15 % відсотків від вартості з республіканського бюджету», – пояснив В. Яцуба.

На його думку, необхідно проводити роботу з населенням щодо роз'яснення позицій влади в питанні самозахоплень. «Те, що сьогодні діалог недостатній, це об'єктивно. Мені ще важко втручатися в цей складний політичний конфлікт, який триває вже точно 20 років. Моя позиція – підтримати Василя Георгійовича, тому що беззаконня повинно бути усунено. Адже справа не в цій землі, а в тому, що беззаконня можливе», – підкреслив В. Яцуба.

Кримські татари вже не дуже довіряють обіцянкам влади. Попередня влада не виконала своїх обіцянок. Як буде виконувати обіцяне нова влада, покаже час. А поки що кримські татари готові шукати допомогу за межами України.

Лідер кримськотатарського меджлісу М. Джемільов просить Туреччину прийняти програму про будівництво або викуп для репатріантів тисячі квартир або індивідуальних будинків у Криму. Про це він заявив під час перебування в Туреччині, де його, зокрема, прийняв президент країни А. Гюль. За інформацією ЗМІ, М. Джемільов передав А. Гюлю листа з переліком найбільш актуальних проблем кримськотатарського народу.

Крім того, зустрічаючись із державним міністром Туреччини Ф. Челиком, лідер меджлісу звернув його увагу на необхідність швидкого будівництва «значної кількості загальноосвітніх шкіл із навчанням рідною мовою, гуртожитків для студентів, дитячих садків, а також житла для репатріантів».

Турецький міністр запевнив, що протягом 2011 р. докладе зусилля для початку будівництва в Криму хоча б двох нових шкіл.

Також відбулася зустріч президента Об'єднання турецьких торгових палат і товарних бірж Туреччини Р. Хисарджиклиогли з М. Джемільовим. Під час зустрічі М. Джемільов звернувся до президента об'єднання з проханням надати допомогу в будівництві комплексу об'єктів для Кримського індустріально-педагогічного університету (гуртожиток, спортклуб, бібліотека тощо), кошторисна вартість яких становить близько 17 млн дол., а також передав ескізні проекти комплексу. Р. Хисарджиклиогли обіцяв переговорити на цю тему з окремими турецькими фондами й будівельними фірмами.

М. Джемільов також зустрівся в Туреччині з президентом Парламентської асамблеї Ради Європи М. Чавушогли і повідомив йому про публічні заяви прем'єра Криму В. Джарти з приводу самобудівель кримських татар.

У свою чергу М. Чавушогли сказав, що вельми стурбований розвитком подій у Криму й найближчим часом постарається направити зі Страсбурга комісію ПАРЄ у складі депутатів, які здійснюють моніторинг виконання Україною взятих на себе перед Радою Європи зобов'язань.

Проте високопосадовці не вбачають нічого поганого, якщо Туреччина буде допомагати вирішувати проблеми кримських татар. Зокрема, Голова Верховної Ради України В. Литвин запропонував Туреччині включитися в реалізацію програми облаштування депортованих кримських татар і розпочати будівництво для них житла. Про це В. Литвин заявив під час зустрічі з віце-прем'єр-міністром Туреччини Б. Арінчем, який перебував в Україні з візитом.

Спікер українського парламенту вважає, що Україна не може самостійно допомогти всім кримським татарам, а самі татари не «мають власних заощаджень». За його інформацією, в автономії 6 тис. кримськотатарських сімей потребують квартир, 21 тис. сімей – приватних будинків, «при цьому необхідно виділяти масу коштів на розвиток інфраструктури, комунікацій, а також на будівництво соціальних і культурних об'єктів у місцях компактного проживання кримських татар».

В. Литвин запропонував Туреччині активно взяти участь у реалізації програми облаштування депортованих, щорічно вкладаючи кошти на будівництво 1 тис. квартир.

Як відомо, у бюджеті на 2011 р. на облаштування кримських татар передбачено 23,3 млн грн, незважаючи на те, що, відповідно до державної програми облаштування депортованих, на ці цілі повинні були виділити 131,7 млн грн.

Поки ж Україна займається пошуками шляхів поліпшення становища кримських татар, це питання привертає дедалі більшу увагу міжнародної спільноти. Свідченням цього стало висування депутата Верховної Ради

України, кримськотатарського лідера М. Джемільова кандидатом на отримання Нобелівської премії миру. За інформацією прес-служби меджлісу, з ініціативою висунути М. Джемільова на здобуття премії виступила Асоціація захисту репресованих народів Німеччини.

Заявки про включення М. Джемільова до номінантів у Нобелівський комітет направили також депутат Верховної Ради України Б. Тарасюк, депутат парламенту Канади Б. Вжесневський, член Європарламенту від Литви Ю. Падецкіс і 17 професорів з ВНЗ України, Росії, Польщі, Угорщини, Румунії, Туреччини та США.

Сам М. Джемільов з приводу висування його кандидатури зазначив: «Сподіваюся, що це допоможе звернути увагу на ситуацію, що склалася в Криму навколо виділення землі репатріантам, а також підкреслить необхідність ненасильницького вирішення всіх проблем у конфліктному Чорноморському регіоні».

Правові аспекти

Н. Іванова, канд. іст. наук, мол. наук. співроб.

Ю. Половинчак, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Житловий кодекс

У першому півріччі 2011 р. Україну чекає прийняття нового Житлового кодексу. Його проект уже прийнято за основу та підготовлено до другого читання Комітетом Верховної Ради з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики. Проект містить чимало нововведень, які мають надати значного поштовху в реформуванні структури комунального управління, сфери новобудування та вирішення питань застарілого житлового фонду. Як відомо, кодекс, яким регулюється сьогодні житлова сфера, є застарілим та не передбачає одного з основних сучасних понять у цій сфері – права приватної власності на житло.

Одним з резонансних моментів Житлового кодексу, що найбільш активно обговорюється у ЗМІ, є положення в проекті кодексу про нарахування пені за несвоєчасну оплату житлово-комунальних послуг. Свого часу пеня була скасована у зв'язку з невиплатою зарплат, розробники ЖК мають намір відновити цей дисциплінарний захід. Більше того, перший крок у цьому напрямі вже зроблено: з 1 січня 2011 р. припиняється дія Закону «Про тимчасову заборону стягування з громадян пені за несвоєчасне внесення плати за житлово-комунальні послуги». Тепер нарахування і стягування штрафу за прострочення здійснюватиметься на суму заборгованості,

утворену з 1 січня 2011 р. Втім, ні розмір ставки пені, ні механізм її встановлення в законі не прописані.

Більшість українців, як і прогнозувалося більшістю оглядачів, негативно сприймає цю норму. Це показує проведене інститутом Горшеніна в грудні опитування «Прийняття нового Житлового кодексу в Україні», під час якого своє ставлення до нового документа висловили 1,2 тис. респондентів у Києві і містах-мільйонниках. Більшість опитаних (78,5 %) негативно ставиться до ініціативи урядовців ввести штрафи і лише 16,3 % підтримали рішення влади, а 5,2 % не змогли висловити своє ставлення до того, що відбувається. Під час дослідження з'ясувалося, що 56,3 % українців зазнають труднощі з оплатою комунальних послуг, тоді як з цими проблемами не стикається лише третина жителів країни (33,8 %), ті, що залишилися ж, відчували певні ускладнення з відповідями на питання соціологів.

З точки зору комунальників, пеню слід підсилювати задля підвищення платіжної дисципліни. Але треба відзначити, що рівень платежів населення за комунальні послуги наприкінці минулого року сягнув 100 % (очевидно, що за рахунок авансових платежів завбачливих співгромадян у контексті очікування здорожчання компусуг), та у будь-якому випадку платіжну дисципліну населення проблемою назвати важко. Власне, щодо пені, то експерти звертають увагу не стільки на доцільність її повернення, скільки на відверті диспропорції можливих штрафних санкцій. Повинна існувати типова угода, яка б прописувала взаємні зобов'язання обох сторін – і споживача, і надавача послуг. Споживач має сплачувати якісь штрафи, якщо він запізнюється із платнею, але аналогічні штрафи повинен сплачувати надавач, якщо він невчасно вивіз сміття або не подав воду.

На думку Б. Кушнірука, експерта, керівника ОСББ, у проєкті Житлового кодексу є позитивні норми: «Запровадження пені – це крок уперед. Але слід з'ясувати: а за що ми платимо? Де лічильники тепла? Хто може довести, що підприємство надало нам послугу саме в тому обсязі, про який говорять? Повинен бути лічильник, який показує реальне споживання. Необхідний регулятор, який би регулював це споживання. Якщо ви хочете зменшити споживання, то ви якимось чином маєте це регулювати. А у нас абсолютно більша частина будинків не має регуляторів. Тому виходить, ми невідомо за що платимо. Пеня потрібна, але без негайного встановлення лічильників це виглядає некоректно».

У проєкті кодексу знімається обмеження строку дії та розміру пені, й не зовсім зрозуміло, за який саме вид послуг її нараховуватимуть. Так само потребує уточнення висвітлення в проєкті кодексу і питання щодо оплати житла. Документом, зокрема, не визначено, на кого – власника чи наймача – покладається обов'язок її внесення, не вказано, як і ким визначається розмір оплати тощо. Тобто законопроект передбачає її залежність від капітальності

житлової споруди, рівня облаштування та благоустрою житла. Проте, за якими критеріями та ким визначатиметься цей рівень – не зовсім зрозуміло. Так само, як незрозуміло, які саме послуги – житлово-комунальні чи комунальні – надаються особам, що проживають у житлових приміщеннях.

Широко обговорюваною, серед інших новацій Житлового кодексу, є норма про те, що ЖБК (житлово-будівельні кооперативи) та вже існуючі нечисленні об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) перетворяться в нову форму ОСББ з прописаними обов'язками та правами. Таке об'єднання є юридичною особою, в основі якої лежить спільне майно. Будинок передаватиметься у власність громадян, які проживають у приватизованих квартирах (за умови, що таких громадян – більшість).

Кожне ОСББ зобов'язане укласти договір з організацією, що надає послуги з управління будинком – так званою керуючою компанією. «Це може бути й той же комунальний ЖЕК, який виконував ці функції і раніше. Тільки вони повинні будуть підтвердити його в повноваженнях», – пояснює голова всеукраїнського об'єднання обласних організацій роботодавців підприємств ЖКГ О. Адамов. Спірним питанням в цьому контексті стало те, що управитель самостійно укладає договори з постачальниками конкретних послуг. На думку голів вже існуючих у столиці ОСББ, логічніше було б самостійно приймати всі рішення щодо обслуговування будинку. Побоювання у голів ОСББ викликає те, що за новим Житловим кодексом керуюча компанія не несе ніякої відповідальності за стан будинку. Не несе відповідальності і той орган державної влади, який визначив цю компанію і видав їй ліцензію, адже у випадку, якщо ОСББ не уклало вищезгадану угоду, вони будуть зобов'язані укласти договір з тимчасовим управителем, який призначається місцевою радою.

Проблема ця зумовлюється простими причинами – люди не дозріли ментально до таких речей, як визначитися на зборах будинку, яку з керуючих компаній замість ЖЕКу вони обирають. Коли її оберуть, через неї відбудуватиметься державне фінансування на капітальні ремонти. Не визначеним є процес контролю за грошима мешканців, які будуть акумулюватися на рахунках керуючих компаній для ремонту будинків.

Експерти, з одного боку, визнають, що за ОСББ – майбутнє: особиста квартира не може висіти в просторі без нижніх і верхніх поверхів, водяних труб, електропроводки та каналізації. Крім того, за відповідних умов люди отримують певне право вибору, тобто мешканці будинків можуть відмовитися від ЖЕКів та замовляти послуги в тих фірмах і організаціях, які можуть надати їх кращої якості або навпаки. Ці процеси, окрім іншого, сприятимуть утворенню ринку комунальних послуг. З іншого боку – фахівці проти спроби «загнати народ у краще майбутнє залізною рукою». Дійсно, положення про обов'язковість створення та вступу до об'єднань співвласників будинків є

сумнівним з точки зору відповідності Конституції, що визначає: участь у громадських організаціях здійснюється абсолютно на добровільних умовах. Ст. 36 Конституції передбачає: ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Також є певне відчуття того, що у стандартних будинках, які поки що переважають у наших містах, мешканці можуть залишитися зі своїми комунальними проблемами один на один, без державної підтримки. Отже, автори нового кодексу перекладають проблему управління будинком, питання контролю та якості комунальних послуг на самих власників приміщень.

За словами відомого адвоката Т. Монтян, для «державного нагляду і контролю» в Україні хочуть створити Державну житлово-комунальну інспекцію, яка «матиме власні територіальні органи, покликані стежити за тим, щоб центральні і місцеві органи виконавчої влади, Рада міністрів АР Крим, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, установи, організації, громадяни дотримувалися вимог законодавства, стандартів, нормативів, норм, порядків і правил».

Утім, на думку Т. Монтян, нову структуру планується наділити непомірними повноваженнями, які включатимуть навіть право «...безперешкодного доступу у встановленому порядку до об'єктів житлового фонду та житлово-комунального господарства незалежно від форми власності». Право вимагати від наймача (орендаря) доступу до приміщень, будинків і споруд для ліквідації аварій, усунення неполадок санітарно-технічного й інженерного обладнання, що надається наймодавцю (орендодавцю) ст. 69 законопроекту не враховує вимоги ст. 30 Конституції України, яка чітко регулює, в яких саме невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей і майна, можливий встановлений законом порядок проникнення до житла.

Ще одним цікавим нюансом є те, що незважаючи на те, що за новим Житловим кодексом з'являється можливість віддавати землю під будинком у сумісну власність мешканців, прибудинкова територія залишається не вирішеним питанням, адже механізм визначення та фіксації її меж не прописано. Голова Федерації працедавців житлово-комунального господарства України О. Адамов сказав про те, що «на сьогодні 80 % прибудинкових ділянок не мають чітких меж. Відповідно, не виключена ситуація, що будинок ітима на будинок у гонитві за додатковими квадратними метрами при розподілі земельних ділянок під тією або іншою будівлею», – відзначив він. Проте у зв'язку з цим, за його словами, у новому Житловому кодексі передбачено, що мешканцям прибудинкові ділянки передаватимуться в безкоштовне постійне користування

Інший резонансний момент: Кодекс передбачає створення правового ґрунту для оновлення повосенних забудов. У проекті (ст. 166) визначено умови

переселення наймачів і власників житлових приміщень у разі реалізації інвестиційних проектів з реконструкції кварталів (мікрорайонів). Як підкреслюють чиновники, без цієї норми ніяк не вирішити проблему старих будівель, передусім «хрущовок». У проекті прописується, що, навіть якщо 90 % мешканців проти реконструкції, будинок усе одно може піти під знесення. Багато громадян не хочуть відселитися, оскільки побоюються, що їх законне право жити в тому ж районі, де вони прожили все життя, новим кодексом просто ліквідується. Будинки (з відселенням мешканців) можуть зносити й для будівництва доріг чи мостів. У кодексі щодо цього передбачається компенсація мешканцям у вигляді житла, яке відповідає за параметрами конфіскованому, або виплата його вартості.

Ст. 173 проекту кодексу регламентує компенсацію збитків, пов'язаних з реконструкцією або капітальним ремонтом багатоквартирного будинку. А тим, хто не згоден на умови компенсації, можуть запропонувати житло відповідно до Закону «Про примусове переселення при суспільній необхідності» в межах міста. Тоді як згодним на реконструкцію мають запропонувати житло в тому ж мікрорайоні. У ст. 173 зазначається, що якщо житло не може бути збережено або його розмір зміниться, то наймачу надається житло в рамках ст. 168. Ця стаття роз'яснює, що в разі реконструкції житлового будинку на час її проведення наймачу або власнику квартири повинні надати квартиру в «маневреному житловому фонді», тобто тимчасовому помешканні. Не менш «обнадійливим» є зміст ст. 169, в якій ідеться про те, що якщо в результаті реконструкції багатоквартирного будинку з державного або комунального житлового фонду житлова площа квартири (кімнати) зменшується, власникам (співвласникам) житла надається інше упоряджене житло. У разі збільшення житлової площі квартири (кімнати) власник (співвласник) житла має право одержати інше упоряджене житло, за розміром не менше займаного, або сплатити за різницю площі за собівартістю.

Положення про надання громадянам компенсації за вилучене в них житло, за оцінками експертів, у проекті кодексу трактується не на користь власників житла. Для зацікавлених осіб у розгалуженому чиновницькому апараті кодекс залишає можливість нагріти руки на обміні, а, отже, висока ймовірність, що виселені мешканці зазнають збитків.

Викликають занепокоєння й інші положення, пролобійовані забудовниками, які виступають співавторами закону. По-перше, у законопроекті використовується поняття «застарілий житловий фонд», проте не дається його визначення. Отже, створюється можливість неоднозначного тлумачення й відкривається широкий простір для маніпуляцій з боку інвесторів. По-друге, там зазначається, що реалізація інвестиційних проектів щодо застарілого житлового фонду може здійснюватись із викупом земельних ділянок або без нього. Проте Конституція передбачає, що примусове відчуження об'єктів права приватної

власності може бути застосоване лише як виняток із мотивів суспільної необхідності, на підставі й у порядку, встановлених законом, та за умови попереднього й повного відшкодування їх вартості. Не випадково юруправління Верховної Ради у своєму висновку також зазначило, що передбачені проектом підстави вилучення житла для задоволення суспільних потреб суперечать положенням Конституції України.

З цього приводу свою думку висловив О. Сергієнко, директор Інституту міста: «У проекті всього одна невеличка стаття 166 кореспондується із старим Законом 2006 року “Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду”, але ця стаття явно відкриває шлях примусовому виселенню громадян з власних квартир. Кодекс не дає однозначні й чіткі гарантії тим, кому пропонують переселитися: яка житлова і загальна площа їм пропонується, яким буде інтер’єр та обладнання квартири, яка грошова оцінка нового житла (якщо хтось захоче взяти грошіми) і, врешті-решт, яка компенсація за всі незручності, пов’язані з переїздом».

Оглядачі звертають увагу на те, що розроблений законопроект більше орієнтований на інтереси забудовника, і може спровокувати, у випадку його прийняття у пропонованому вигляді, спроби масових відселень і звільнення територій під забудову.

Як запевняє В. Андрусів, активіст «Демократичного альянсу», «деякі норми цього кодексу любіюють забудовники. Зараз у будівництві криза, квартири не продаються, тому забудовники шукають нових джерел доходів».

Ще один момент, на який неможливо не звернути увагу – ст. 124 проекту, в якій сказано, що підставою для виселення наймача (орендаря), членів його сім’ї та інших осіб, які проживають разом з ним, з житлового будинку, квартири (їх частини) є припинення дії договору найму (оренди) житла. Зміст таких підстав регламентує ст. 77. Що ж криється за змістом цих норм? Неадекватно прописані нюанси процесу виселення загрожують тим, що громадяни, які не приватизували і не купили своє житло (ті, хто проживають у державних, відомчих та інших квартирах, гуртожитках і т. д.), тобто перебувають у договірних відносинах з власником житла можуть опинитися на вулиці тільки тому, що з ними не продовжили угоду оренди. Не має ніяких посилай на те, що власник зобов’язаний надати якісь пояснення, адже він посилатиметься на ст. 124. «Якщо ваша квартира не приватизована, то після набрання чинності Житлового кодексу ви будете змушені переукласти договір найму з власником будинку, яким, як правило, є місцева держадміністрація, – вважає київський адвокат М. Лебедева. – Але в документі вже буде зазначено термін його закінчення. І немає ніяких гарантій, що чиновники потім продовжать договір. ...Тобто люди, які не приватизували з якихось причин своє житло, втрачають впевненість у завтрашньому дні і стають беззахисними перед власниками будинків, що перебувають у комунальній власності. А до таких будинків, до речі, належать ті ж хрущовки, що збираються зносити ... »

Так само, на думку юристів, не відповідає конституційному принципу інститут переведення житлових приміщень у нежитлові. Якщо здійснити таку пертурбацію, колишні власники житлового фонду (який став нежитловим) втрачають право на будь-які матеріальні відшкодування. Як і у випадку з виселенням мешканців в інші будинки, тут чималий простір для зловживань.

Ще один привід для занепокоєння фахівці вбачають у тому, що норми Кодексу фактично обмежують право громадян вільно розпоряджатися своєю власністю. Так, ст. 129 ЖК передбачає: якщо ви не заплатили за іпотечну квартиру, то на письмову вимогу кредитора ви, без будь-якого суду, зобов'язані в місячний строк квартиру звільнити. Експерти звертають увагу на те, що паралельно у кодексі повинно бути прописано, наприклад, чи повертатиме банк сім'ї виплачені за житло гроші, проте відповідні норми у законопроекті відсутні.

Ст. 36 Кодексу передбачає, що громадяни, які мають житло в приватній власності та перебувають на житловому обліку, у разі одержання ними житла з державного або комунального житлового фонду передають безоплатно належне їм по праву приватної власності житло органу, який здійснює поліпшення житлових умов, одночасно з одержанням документів про приватизацію отриманого ними житла. Виникає питання: наскільки це комутується з нормами Цивільного кодексу, де зазначається, що власник володіє, користується та розпоряджається своїм майном на власний розсуд (ст. 319) та Конституції України, що захищає право приватної власності, називаючи його непорушним (ст. 41).

Реформа ЖКГ в Україні, як і багато інших, є складною як з точки зору правового, технічного й фінансового забезпечення, так і з позиції її сприйняття суспільством. Її проведення безперечно потребуватиме не завжди популярних кроків. Багато експертів висловлюють занепокоєння щодо реалізації певної частини норм Кодексу. Директор Українського центру соціальної аналітики Є. Філіндаш вважає, що «новий Житловий кодекс – типово капіталістичний закон, закон ринку, за яким, якщо в тебе немає грошей, то ти ніхто і прав у тебе ніяких немає. Ця спроба поширюється тепер на житлові відносини і призводить до того, що частина громадян України, найбільш вразливих, буде позбавлена конституційного і взагалі природного права на житло».

Розуміючи всю загостреність необхідності проведення реформи ЖКГ, українське суспільство також сподівається на розуміння з боку законодавця, адже не всі норми проекту Житлового кодексу відповідають поставленим завданням. У суспільстві є побоювання, на жаль небезпідставні, що документом створюються нові умови для масових махінацій з нерухомістю, адже тоді мільйони людей можуть виявитися беззахисними в ситуації коли питання торкається власності більшості українців – їх житла.

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

Пенсійне законодавство

Норми, методика та порядок нарахування пенсії

Чи зараховується період роботи на посаді вчителя початкових класів у складі навчально-виховного комплексу «школа – дитячий садок» до стажу для призначення пенсії за вислугу років?

Перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 04.11.1993 р. № 909.

Відповідно до п. 3 ст. 9 Закону України «Про загальну середню освіту», загальноосвітні навчальні заклади можуть створювати навчально-виховні комплекси в складі навчальних закладів різних типів, а також навчально-виховні комплекси з дошкільними та позашкільними навчальними закладами.

Навчально-виховний комплекс «школа – дитячий садок» містить у собі два типи навчальних закладів: загальноосвітній і дошкільний. У даному випадку посада вчителя початкових класів належить до загальноосвітнього навчального закладу в складі навчально-виховного комплексу «школа – дитячий садок», і, відповідно, до зазначеного переліку періоди роботи на даній посаді зараховуються до стажу для призначення пенсії за вислугу років.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

* * *

До якої посади прівіняно посаду старшини оркестру (старшого прапорщика) згідно з Наказом МНС від 16.11.2009 р. № 753 «Про внесення змін до наказу МНС від 28.01.2008 р. № 51»?

Відповідно до наказу МНС від 28.01.2008 р. № 51 «Про затвердження та набрання чинності тарифних схем посад осіб рядового та молодшого начальницького складу цивільного захисту», IX тарифний розряд є максимальним для осіб рядового та молодшого начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту.

У зв'язку зі створенням у системі МНС регіональних, міжрегіональних центрів швидкого реагування виникла необхідність внесення змін до наказу МНС від 28.01.2008 р. № 51 «Про затвердження та введення тарифних схем посад осіб рядового та молодшого начальницького складу цивільного захисту» наказом МНС від 16.11.2009 р. № 753 «Про внесення змін до наказу МНС від 28.01.2008 № 51» (zareєстрований у Мін'юсті 02.12.2009 р.

№ 1160/17176) передбачено посаду старшини (у складі регіонального, міжрегіонального центру) за Х тарифним розрядом. Комісією з прирівняння посад колишніх військовослужбовців-пенсіонерів МНС до відповідних посад осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту та визначення розміру надбавки за виконання особливо важливих завдань деяких категорій (протокол від 06.11.2009 р. № 7) посаду старшини оркестру (старшого прапорщика) прирівняно до посади старшини (у складі регіонального, міжрегіонального центру).

Міністерство надзвичайних ситуацій України

Порядок застосування митного законодавства

Який порядок ввезення на митну територію України дерев'яних заготівок для виготовлення матришок?

Питання митного оформлення й оподаткування товарів, що ввозяться громадянами на митну територію України, врегульовані такими нормативно-правовими актами:

- Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV (Розділ IX);
- Закон України від 13.09.2001 р. № 2681-III «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України» (далі – Закон);
- Закон України від 04.05.2001 р. № 2371-III «Про Митний тариф України»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.1997 р. № 748 «Про перелік відомостей, що оголошуються громадянами за встановленою формою у разі переміщення ними через митний кордон України предметів» (далі – Постанова);
- Постанова Кабінету Міністрів України від 01.02.2006 р. № 80 «Про перелік документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України»;
- наказ Держмитслужби від 04.06.2008 р. № 604 «Про затвердження Порядку заповнення митної декларації при переміщенні громадянами предметів через митний кордон України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10.07.2008 р. за № 629/15320, та ін. З текстами всіх згаданих документів можна ознайомитися на веб-сайті Держмитслужби (<http://www.customs.gov.ua>) у розділі «Інформація для громадян». Ч. 2 ст. 110 Митного кодексу України встановлено, що залежно від наявності перевізника,

відправника, одержувача, а також договору на перевезення товари переміщуються у: 1) вантажних відправленнях; 2) супроводжуваному багажі; 3) несупроводжуваному багажі; 4) ручній поклажі; 5) міжнародних поштових відправленнях; 6) міжнародних експрес-відправленнях. Залежно від способу переміщення товарів громадянином, їх вартості та ваги, визначається й процедура декларування та оподаткування цих товарів. Беручи до уваги наведені у зверненні відомості, надано інформацію щодо порядку декларування та оподаткування товарів, що ввозяться фізичною особою на митну територію України в супроводжуваному багажі, залежно від вартості та ваги цих товарів.

Для довідки: п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону визначено, що при ввезенні на митну територію України звільняються від оподаткування товари, сумарна митна вартість яких не перевищує 200 євро, а загальна вага не перевищує 50 кг, що ввозяться громадянами в супроводжуваному багажі (за умови усного декларування), пересилаються в несупроводжуваному багажі та надходять на адресу громадян у міжнародних поштових відправленнях. Ч. 1 ст. 4 Закону визначено, що товари, які безпосередньо ввозяться (пересилаються) громадянами в супроводжуваному (несупроводжуваному) багажі або пересилаються в міжнародних поштових відправленнях, які надходять в Україну в одній депеші від одного відправника на адресу одного одержувача (незалежно від кількості відправлень), сумарна митна вартість яких, заявлена громадянином або визначена митним органом шляхом складення митної вартості усіх товарів, не перевищує 1 тис. євро та/або загальна вага яких не перевищує 100 кг, підлягають обов'язковому письмовому декларуванню в порядку, передбаченому для громадян, та оподатковуються ввізним митом за ставкою в розмірі 20 % митної вартості, податком на додану вартість та в установлених законодавством випадках акцизним та іншими зборами. Ч. 2 ст. 4 Закону визначено, що товари, які пересилаються на адресу громадян у вантажних та експрес-відправленнях, сумарна митна вартість яких не перевищує 1 тис. євро та загальна вага яких не перевищує 100 кг, підлягають обов'язковому письмовому декларуванню митним органам у порядку, передбаченому для громадян, та оподатковуються ввізним митом за повними ставками Митного тарифу України, податком на додану вартість та в установлених законодавством випадках акцизним та іншими зборами. Ч. 3 ст. 4 Закону визначено, що оподаткування товарів, які безпосередньо ввозяться (пересилаються) громадянами в супроводжуваному (несупроводжуваному) багажі, пересилаються в міжнародних поштових відправленнях, надходять на адресу громадян у міжнародних експрес-відправленнях або у вантажних відправленнях, сумарна митна вартість яких перевищує 1 тис. євро та/або загальна вага яких перевищує 100 кг, здійснюється за умови оформлення вантажної митної декларації та митного оформлення в порядку, передбаченому для суб'єктів зовнішньоекономічної

діяльності в разі здійснення операцій з імпорту, з поданням дозволів (ліцензій) та сертифікатів відповідності чи свідоцтв про визнання іноземного сертифіката, у випадках, установлених законодавством для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

1. З урахуванням вимог нормативно-правових актів, при митному оформленні товарів, що безпосередньо ввозяться громадянами в супроводжуваному багажі: а) сумарна митна вартість яких не перевищує 200 євро, а загальна вага не перевищує 50 кг – податки та збори не нараховуються; б) сумарна митна вартість яких не перевищує 200 євро, а загальна вага перевищує 50 кг (до 100 кг включно); або сумарна митна вартість яких перевищує 200 євро (до 1 тис. євро включно), а загальна вага не перевищує 50 кг; або сумарна митна вартість яких не перевищує 1 тис. євро (але більше 200 євро) та загальна вага яких не перевищує 100 кг (але більше 50 кг), товари декларуються в митній декларації, форма якої затверджена Постановою, за уніфікованою митною квитанцією МД-1 нараховуються такі види податків і зборів: ввізне мито за ставкою в розмірі 20 % від митної вартості товарів, податок на додану вартість, акцизний збір та плата за митне оформлення товарів і транспортних засобів поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів у випадках та за ставками, установленими чинним законодавством; в) сумарна митна вартість яких не перевищує 1 тис. євро, а загальна вага перевищує 100 кг; або сумарна митна вартість яких перевищує 1 тис. євро, а загальна вага не перевищує 100 кг; або сумарна митна вартість яких перевищує 1 тис. євро, загальна вага перевищує 100 кг, за вантажною митною декларацією нараховуються такі види податків та зборів: ввізне мито за повними ставками Митного тарифу України, податок на додану вартість, акцизний збір та плата за митне оформлення товарів і транспортних засобів поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів у випадках та за ставками, установленими чинним законодавством, та подаються дозволи (ліцензії) та сертифікати відповідності чи свідоцтва про визнання іноземного сертифіката, у випадках, установлених законодавством для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

2. Класифікація товарів для митного оформлення здійснюється згідно з Основними правилами інтерпретації Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТЗЕД). Дерев'яні заготовки для виготовлення матрьошок, при умові, що вони мають закінчену геометричну форму, властиву для завершених виробів, відповідно до правила 2а) УКТЗЕД класифікуються у товарній позиції 4420. Згідно з чинним Митним тарифом України на дерев'яні заготовки для виготовлення матрьошок (товарна позиція 4420 згідно з УКТЗЕД), які імпортуються на митну

територію юридичними особами, встановлено нульові пільгова та повна ставки ввізного мита.

3. Відповідно до вимог ст. 249 Митного кодексу України митна вартість товарів, які переміщуються громадянами через митний кордон України, для цілей нарахування податків і зборів, визначається на підставі заяви власника цих товарів чи уповноваженої ним особи за умови надання підтверджувальних документів (товарних чеків, ярликів тощо), які можна ідентифікувати з наявними товарами. За відсутності таких підтверджень або у разі наявності обґрунтованих сумнівів щодо достовірності відомостей стосовно заявленої вартості митні органи визначають митну вартість самостійно, на підставі ціни на ідентичні або аналогічні товари. Для більш детального з'ясування умов та порядку ввезення фізичними особами товарів на митну територію України громадянам запропоновано звертатися до митного органу за місцем їх проживання.

Державна митна служба України

* * *

Який порядок оскарження рішення митного органу у справах про порушення митних правил?

Згідно з вимогами ст. 285 Кодексу України про адміністративні правопорушення, копія постанови у справі про адміністративні правопорушення протягом трьох днів вручається або висилається особі, відносно якої її винесено. Можливість переадресування постанов про притягнення до адміністративної відповідальності іншим особам чинним законодавством України не передбачена.

Рішення митного органу у справах про порушення митних правил може бути оскаржено особою, відносно якої її винесено, у встановленому порядку, або на нього може бути внесено протест прокурора.

Відповідно до ст. 393 Митного кодексу України постанова митного органу може бути оскаржена в Державній митній службі України або в місцевому суді за місцезнаходженням цієї митниці.

Скарга на постанову митного органу подається протягом 10 днів із дати вручення зацікавленій особі копії постанови у справі або повідомлення про прийняте рішення. У разі пропуску вказаного строку з поважних причин він за заявою може бути поновлений спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи або судом.

Державна митна служба України

Містобудування.

Планування і забудова міських і сільських поселень

Який порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом приватних житлових будинків садибного типу, дачних та садових будинків з господарськими спорудами і будівлями, споруджених без дозволу на виконання будівельних робіт?

Постановою Кабінету Міністрів України від 09.09.2009 р. № 1035 затверджено Тимчасовий порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом приватних житлових будинків садибного типу, дачних та садових будинків з господарськими спорудами і будівлями, споруджених без дозволу на виконання будівельних робіт (далі – Тимчасовий порядок). Цей Тимчасовий порядок встановлює механізм та умови прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом приватних житлових будинків садибного типу, дачних та садових будинків з господарськими спорудами і будівлями, споруджених забудовниками – фізичними особами в період з 05.08.1992 р. до 01.01.2008 р. без дозволу на виконання будівельних робіт.

Відповідно до п. 3 вказаного порядку підставою для оформлення права власності на приватні житлові будинки садибного типу, дачні та садові будинки з господарськими спорудами і будівлями, споруджені до 05.08.1992 р., є висновок про технічний стан будинку (будівлі), складений бюро технічної інвентаризації за формою, встановленою Міністерством з питань житлово-комунального господарства за погодженням з Міністерством регіонального розвитку та будівництва, і документ, що засвідчує право власності або користування земельною ділянкою, на якій розташовані зазначені об'єкти будівництва. Враховуючи те, що технічний паспорт виготовляється на житловий будинок з господарськими будівлями і спорудами, застосовувати Тимчасовий порядок для прийняття в експлуатацію окремих господарських споруд і будівель не видається можливим.

Разом з тим, на нараді з питань практичної реалізації Постанови Кабінету Міністрів України від 09.09.2009 р. № 1035 «Про затвердження Тимчасового порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом приватних житлових будинків садибного типу, дачних та садових будинків з господарськими спорудами і будівлями, споруджених без дозволу на виконання будівельних робіт» (у рамках інформаційно-консультативного практикуму керівників, заступників керівників, головних інженерів бюро технічної інвентаризації України), що відбулася 17.12.2009 р. за участю представників Міністерства з питань житлово-комунального господарства України, Державної архітектурно-будівельної інспекції та її територіальних

органів, Української асоціації бюро технічної інвентаризації «Укртехінвентаризація», вирішено, що за наявності правовстановлюючих документів на житловий (садовий, дачний) будинок, якщо в період з 05.08.1992 до 01.01.2008 власник без дозволу на виконання будівельних робіт провів будівництво, добудови, прибудови, надбудови господарських будівель, то він має можливість легалізувати будівництво названих приналежних речей (ст. 186 Цивільного кодексу України) шляхом внесення їх до технічного паспорта (із зазначенням технічного стану цих об'єктів) з наступним прийняттям відповідного рішення місцевим органом виконавчої влади згідно зі ст. 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а в разі відмови – розглянути це питання в судовому порядку згідно зі ст. 376 Цивільного кодексу України.

Оплата праці

Який порядок розрахунку ставки погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки за проведення навчальних занять?

У дод. 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» зазначено, що ставки погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки за проведення навчальних занять розраховуються у відсотках до посадового окладу (ставки заробітної плати) працівника одного тарифного розряду.

Ставки погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки за проведення навчальних занять розраховуються у відсотках до посадового окладу (ставки заробітної плати) працівника одного тарифного розряду.

Для працівників, в яких посадові оклади менші за розмір мінімальної заробітної плати, посадові оклади (тарифні ставки) у штатних розписах встановлюються на рівні мінімальної заробітної плати. Це стосується тільки визначення посадового окладу в штатному розписі, а для інших працівників, у яких розмір посадового окладу залежить від розміру одного тарифного розряду, посадові оклади не змінюються.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

* * *

В якому розмірі встановлено доплати за вчені звання?

Встановлення доплат за вчені звання й наукові ступені регламентуються Наказом Міністерства освіти і науки від 26.09.2005 р. № 557 «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ», який розроблений на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери».

Так, відповідно до абзаців в і г підпункту 3 п. 4 зазначеного Наказу, працівникам встановлені доплати за вчені звання: професора – у граничному розмірі 33 % посадового окладу (ставки заробітної плати); доцента, старшого наукового співробітника – у граничному розмірі 25 % посадового окладу (ставки заробітної плати); за науковий ступінь доктора наук – у граничному розмірі 25 % посадового окладу (ставки заробітної плати); кандидата наук – у граничному розмірі 15 % посадового окладу (ставки заробітної плати). Зазначені доплати встановлюються працівникам, якщо їхня діяльність за профілем збігається з наявним ученим званням, науковим ступенем. Відповідність ученого звання, наукового ступеня профілю діяльності працівника на займаній посаді визначається керівником навчального закладу, установи освіти та наукової установи.

У випадках, якщо фонд оплати праці не дає дозвіл на виплату доплат у повному розмірі, можлива виплата зазначених доплат у розмірі меншому, ніж визначено в наказі.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

* * *

Чи встановлюється надбавка за особливі умови роботи, передбачена постановою КМУ від 30.09.2009 р. № 1073, працівникам бібліотек навчальних закладів?

Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2009 р. № 1073 передбачено, що з 1 жовтня 2009 р. працівникам державних і комунальних бібліотек (публічних, спеціальних та спеціалізованих), перелік посад яких затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.2005 р. № 84, встановлюється надбавка за особливі умови роботи в розмірі 50 % від посадового окладу.

Зазначена надбавка встановлюється і працівникам бібліотек, що є структурними підрозділами навчальних закладів, оскільки, відповідно до

ст. 6 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», бібліотеки навчальних закладів за призначенням належать до спеціальних бібліотек.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

* Відповіді на запитання підготовлені за матеріалами Департаменту комунікацій влади та громадськості Кабінету Міністрів України

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Заяву Президента України В. Януковича на Вашингтонському ядерному саміті про готовність України вивезти зі своєї території весь наявний у неї високозбагачений уран (ВЗУ) називають однією з основних зовнішньополітичних подій минулого року.

30 грудня з Харківського фізико-технічного інституту в Росію під контролем МАГАТЕ було вивезено першу партію (15 кг) ВЗУ, який зберігався там. Незадовго до цього, 25 і 28 грудня, у РФ двома спецавіарейсами партії високозбагаченого урану (всього 35 кг) були відправлені із Севастопольського національного університету ядерної енергії і промисловості та Київського інституту ядерних досліджень. Сполучені Штати також виконали частину своїх зобов'язань: напередодні, перед вивезенням ВЗУ з України, двома авіарейсами в Україну було доставлено еквівалентну кількість низькозбагаченого ядерного палива для потреб цих інститутів.

З урахуванням відпрацьованого ядерного палива, 56 кг якого ще в травні вивезли з Київського інституту ядерних досліджень, загальний обсяг вивезених з України у 2010 р. ядерних матеріалів становив 106 кг.

На ці події МЗС України дало відповідь, у якій, зокрема, ідеться, що «подальша співпраця України і США на цьому напрямі сприятиме розвитку вітчизняного потенціалу у сфері прикладної ядерної фізики, дасть змогу отримати значну фінансову й технологічну допомогу, а також активізує залучення нашої країни до сучасних інноваційних процесів у галузі мирної ядерної енергетики».

Коментуючи виконання першого етапу домовленостей, узятих Україною на Вашингтонському саміті, а саме вивезення 50 кг високозбагаченого урану з трьох ядерних об'єктів України, **науковий співробітник відділу техногенної та екологічної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень С. Кондратов** підкреслив, що підготовча робота до цієї складної

операції, в якій, за інформацією американської сторони, окрім США та України, брали участь також МАГАТЕ, Росія і Великобританія, відбулася успішно. Цей крок України позитивно оцінили у світі, країна зробила вагомий внесок у зменшення глобальної загрози (тобто загрози і для України як члена світового співтовариства) ядерного тероризму, вона істотно поліпшила свої відносини зі США і Росією тощо.

Як стверджують експерти, ціни в цього матеріалу немає. Не в тому сенсі, що він неоціненний, а тому що у світі просто немає ринку високозбагаченого урану. Звісно, можна продати його, наприклад, Північній Кореї або Ірану за дуже високою ціною, але в такому разі ціна накладених на Україну санкцій буде теж дуже високою.

Прибічники рішення про вивезення з України високозбагаченого урану запевняють, що сучасні досягнення науки дають можливість «абсолютно безболісно» відмовитися від використання високозбагачених ядерних матеріалів.

Заступник генерального директора Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» чл.-кор. НАНУ І. Карнаухов повідомив, що сьогодні у світі під егідою МАГАТЕ рекомендовано використовувати для мирних потреб лише низькозбагачений уран. Тобто всі дослідження треба проводити тільки з таким видом палива. І лише зброя робиться з високозбагаченого урану. Якщо Україна заявила про свій без'ядерний статус, вона зобов'язана виконувати свої зобов'язання.

Сполучені Штати готові надати Україні компенсаційний пакет на загальну суму близько 40 млн дол., що, як стверджується, істотно перевищує оцінку вартість українського ВЗУ. Виділені американцями кошти планують використати так. У Севастопольському університеті ядерної енергії і промисловості (СНУЯЕП) буде посилено рівень безпеки науково-дослідного реактора. Цей реактор завжди працював на низькозбагаченому паливі і не потребує ВЗУ. А високозбагачений уран, який перебував на балансі університету, було неможливо використовувати для досліджень, оскільки для його очищення від зайвих хімічних елементів знадобилися б складні й дорогі радіохімічні технології. Американська сторона вже вживає заходів з посилення технічного потенціалу СНУЯЕП, зокрема український університет уклав контракт з Окріджською національною лабораторією США на виконання робіт з модернізації дослідного реактора IP-100.

На американські кошти купується низькозбагачений уран для реактора ВВР-М, що розміщений у Київському інституті ядерних досліджень (КІЯД). Це дало можливість українським ученим продовжувати експериментальні роботи.

Свою частину виділених американцями коштів має одержати Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут» (ХФТІ). 25 млн дол. планується спрямувати на створення на його базі сучасної

ядерної установки – унікального джерела нейтронів, основанийого на підкритичній збірці, керованій електронним прискорювачем. Американці називають її «вишуканою», а харківські вчені – «прообразом найбільш безпечного ядерного реактора майбутнього» і обіцяють, що нейтронне джерело швидко просуне Україну на багато років уперед – у майбутнє покоління ядерної енергетики.

За словами *керівника проекту створення новітньої установки І. Карнаухова*, установка дає можливість виробляти весь спектр медичних ізотопів, здійснювати нейтронно-захватну терапію, крім того – усі дослідження на нейтронних каналах. Ця установка перспективна як прототип майбутньої безпечної екологічно чистої ядерної енергетики.

Не виключають експерти можливість використання нового нейтронного джерела і для виробництва трекових мембран, які застосовуються в унікальній технології очищення води. Нині єдиний у світі виробник водоочисних пристроїв на основі цієї нанотехнології – сімферопольське науково-виробниче підприємство «Сімпекс». Це підприємство має статус офіційного постачальника фільтрів для Міжнародної федерації Червоного Хреста, ЮНІСЕФ та інших гуманітарних організацій, які працюють у районах стихійних лих, воєнних дій і техногенних катастроф. На сьогодні «Сімпекс» використовує у своїх пристроях трекові мембрани, виготовлені в Об'єднаному інституті ядерних досліджень у російському м. Дубна.

Відкриваються можливості для безпрецедентної активізації співпраці зі США в галузі використання атомної енергії в мирних цілях на основі відповідної міжурядової угоди, укладеної ще в 1998 р. (такі документи американці підписали з дуже обмеженою кількістю країн, які становлять для них інтерес у ядерній сфері). Це, у свою чергу, сприятиме розв'язанню важливого для України питання диверсифікації джерел ядерного палива для АЕС (*Силіна Т. Що на блюдечку з урановою облямівочкою? // Дзеркало тижня (<http://www.dt.ua/newspaper/articles/73747>). – 2011. – 21–28.01*).

Діяльність науково-дослідних установ

Ученими Національного університета кораблебудування ім. адмірала С. О. Макарова розробтан унікальний проект – «Создание подводного музея Украины». Этот проект получил медаль на Международном форуме по судостроению «Морская индустрия России-2010». Унікальність проекту николаевских ученых заключается в том, что вблизи затонувших кораблей в акватории Черного моря будут установлены подводные аппараты, сконструированные в университете, которые в режиме онлайн по Интернету будут передавать «живую картинку»

пользователям во всем мире. Все желающие смогут увидеть в любое время дня и ночи затонувшие корабли. Такого музея в мире пока нет (*Николаевские ученые создадут подводный музей // Вечерний Николаев (www.vn.mk.ua/stories.php?id=11787). – 2011. – 28.01.*)

* * *

Колектив науковців на чолі з завідувачем кафедри геотехногенної безпеки та геоінформатики ІФНТУНГ професором Е. Кузьменком одержав офіційний диплом Міжнародної академії авторів наукових відкриттів, який засвідчує: професори Е. Кузьменко та Г. Рудько, кандидат наук І. Чепурний та старший науковий співробітник О. Вдовіна дослідили наукову закономірність, за якою можна прогнозувати перебіг карстових підземних утворень.

Е. Кузьменко, професор, завідувач кафедри геотехногенної безпеки та геоінформатики ІФНТУНГ: «Наукове відкриття можна зробити у трьох напрямках – нова закономірність, нове явище чи нова властивість. Якщо коротко, то колектив відкрив новий закон утворення карстових процесів. Під впливом води деякі породи можуть просто розчинитися. Цей процес і називається карстом. Наявний приклад – Калуш, де рік у рік з’являються провальні “воронки”. Тому що на глибині розчинилася порода під впливом води. Якби не було води, цей процес утворення проваль не відбувався. Маємо жахливі приклади і в Росії у Солікамську, коли на місці соляної шахти утворилося озеро, і в Україні – особливо в Солотвині на Закарпатті, коли за десятки хвилин утворюється провалля глибиною 100 м і діаметром 100–150. Є такі випадки і на Стебниківському родовищі чи в районі Яворова Львівської області. Усе – наслідок розробки родовищ.

Власне наукове відкриття може дати відповідь, спрогнозувати ймовірність – де, коли і яким буде карст. Такі наукові передбачення, зокрема створена комп’ютерна система прогнозування, забезпечують як господарську діяльність, так і життя громадян. Процес утворення карстових явищ залежить від багатьох чинників: наявність підземних вод, розчинних порід, структура порід, сейсмічність території тощо. У своїх прогнозах науковці визначають понад 10 таких основних факторів, дають їм характеристику і передбачають небезпеку виникнення проваль.

Експериментальні дослідження проходили на величезній площі – 50 км на захід від міста Львів. А результати як пробу – безкоштовно – передали дочірньому підприємству НАК «Надра України» – «Західукргеологія» та управлінню надзвичайних ситуацій Львівської області.

При Міністерстві екології та природних ресурсів є Державна служба геології та надр України, де науковці зробили доповідь під час науково-технічної наради. З ученими погодилися, що наукове відкриття має стати активним надбанням для України – впроваджуватися передусім у тих

регіонах, де йде видобуток корисних копалин. У плани 2012 р. такі роботи вже буде закладено (*Кузьменко Е. Закон професора Кузьменка: Науковці ІФНТУНГУ можуть передбачати утворення карстів / Інтерв'ю від І. Лазоришин // Галичина (www.galychyna.if.ua.). – 2011. – 15.01.*

Аерокосмічна і авіаційна галузі

2011 г. «Южмаш» начал с успешного пуска ракеты-носителя (РН) «Зенит-3SLБФ» со спутником «Электро-Л» с космодрома Байконур 20 января. 21 января спутник был выведен на целевую орбиту.

Особенностью этого события является то, что ракета-носитель «Зенит» впервые стартовала в новой конфигурации с разгонным блоком «Фрегат-СБ». Сама ракета отличается высокой экологичностью, так как все ее ступени работают на нетоксичных компонентах топлива. Этот пуск подтвердил то, что ракета-носитель «Зенит» является универсальным базовым носителем и основой целой серии перспективных комплексов РН различных классов.

Это позволяет предприятию постоянно расширять круг своих международных партнеров. Впервые ракета-носитель «Зенит» третьего поколения стартовала в 1999 г. в Международном проекте «Морской старт» с ракетно-космическим комплексом морского базирования. В ноябре 2010 г. было подписано соглашение о производстве 10-ти ракет-носителей «Зенит-3SL», три из которых планируется выпустить уже в 2011 г. С начала проекта компания «Морской старт» уже осуществила 28 успешных запусков коммерческих спутников по заказу различных стран мира. Сегодня «Южмаш» продолжает свое активное участие в международных проектах.

Так, по программе «Днепр» были запущены две ракеты-носителя, ведется работа над проектом «Циклон-4». В 2010 г. по договору с американской компанией «Орбитал» предприятие изготовило и поставило топливный отсек первой ступени ракеты-носителя «Таурус-2». По словам председателя Государственного космического агентства Украины Ю. Алексева, американцы расширили заказ Украине в рамках производства ракеты-носителя «Таурус-2». Теперь Украина работает над двигательной установкой для второй ступени. Осенью 2010 г. вышел на новый уровень украинско-бразильский проект, в ходе которого началось строительство стартового комплекса в Бразилии, пуск ракеты-носителя «Циклон-4» ожидается в 2012 г. (*RE:public (http://republic.com.ua/economics.php?id_show=20726).* – 2011. – 24.01).

Енергоощадні технології

28 **января в пресс-центре Днепропетровского филиала Киевского института проблем управления им. Горшенина состоялась пресс-конференция «Энергосберегающие технологии, разработанные учеными НГУ».**

В пресс-конференции приняли участие: заведующий кафедрой горной механики НГУ, проф. В. Самуся, заведующий кафедрой подземной разработки ископаемых НГУ, проф. В. Бондаренко. В. Самуся заявил, что использование тепловых насосов позволяет экономить органическое топливо. Эта технология, широко применяемая во всем мире, пока мало развита в Украине. На шахте «Благодатная» ОАО «Павлоградвугілля» 21 января состоялось открытие первой в Украине и мощнейшей на всем постсоветском пространстве теплонасосной установки. Общее техническое решение с определением основных параметров оборудования было разработано специалистами Национального горного университета. Теперь для горячего водоснабжения угольного предприятия будет использоваться тепло шахтной воды. Со временем установка полностью заменит котельную, которая использует уголь как топливо. Без вредных выбросов это позволит ощутимо снизить эксплуатационные затраты по подготовке горячей воды. Для создания установки использовалось оборудование исключительно украинского производства. Общая стоимость установки (от разработки до отладки оборудования) составляет 4 млн грн. Срок ее окупаемости – четыре года.

В. Бондаренко назвал запуск установки логичным продолжением сотрудничества НГУ и Донбасской топливно-энергетической компании (ДТЭК), которое началось в 2004 г. Компания ежегодно инвестирует в науку 5 млн грн, и это дает хорошие результаты. В настоящее время НГУ и ДТЭК ведут переговоры о создании научного парка для внедрения энергосберегающих технологий. Этот проект позволит дать новый толчок развитию инноваций, в которых заинтересованы и ученые, и бизнес, и государство (***НОВЫЙ МОСТ - новости Днепропетровска и Украины*** (<http://www.new-most.info/press-centre/archives/35515.htm>). – 2011. – 28.01).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Заведуючий лабораторією захисту от вредного воздействия вод Інститута гідротехніки і меліорації НААН України, член научного совета Всеукраїнської екологічної ліги, кандидат технічних наук Д. Савчук **обращает внимание на то, что бассейн Аральского моря представляет собой большой бессточный регион, который охватывает около 200 млн га.**

В его границах полностью располагаются территории Киргизии, Таджикистана, Туркменистана, Узбекистана, три области Казахстана (Джамбульская, Кизилордынская и Чимкентская), часть Афганистана и Ирана. В среднем за год водные ресурсы региона с учетом водохранилищ составляют 105 куб. км, из которых 92 идет на орошение (из них 29,5 – в бассейне р. Сырдарья, 57,5 – р. Амударья, пять – бессточных рек).

Значительная часть стока задерживается в водохранилищах, расположенных в верховье рек. На существующих водохранилищах вода аккумулируется для обеспечения работы турбин гидроэлектростанций в межсезонный период, на нововыстроенных – для заполнения чаши водохранилища на протяжении нескольких лет. Такой режим существенным образом усложняет эксплуатацию оросительных систем, вызывает дефицит поливной и питьевой воды, образует искусственные разрушительные паводки, вообще заостряет водно-экологическую ситуацию в регионе. При условии неконтролируемого функционирования и развития гидротехнического комплекса, эти проблемы могут приобрести катастрофический характер не только для Арала, но и для густонаселенных регионов в долинах рек на их средних и нижних участках течения. Также возрастет сейсмическая опасность и угроза прорыва плотин. Именно поэтому вызывает обеспокоенность завершение строительства наивысшей (335 м) в мире Рогунской ГЭС.

По его мнению, мировой опыт свидетельствует, что решение проблемы Арала, как и других подобных проблем, должно осуществляться комплексно, базируясь на коренных изменениях водно-экологической ситуации на территории всего бассейна, применении принципов интегрированного управления водными ресурсами, использовании современных достижений науки и техники, глубокого изучения проблемы, поиска новых решений.

Украина, которая в свое время широко использовала среднеазиатские достижения ирригации и дренажа, например, ныне имеет широкий спектр новейших разработок, которые могут быть использованы, в частности методику определения рациональных норм полива (информационно-совещательная система «Полив»), закрытую чековую рисовую систему с водозамкнутой безгербицидной технологией возделывания риса, надежные конструкции противотрационных облицовок каналов, пластмассового дренажа и дренажных фильтров, водосохраняющие технологии капельного орошения, лесозащита Олешковских песков – самой большой в Европе пустыни, опыт модернизации ГЭС на р. Днепр, строительства и эксплуатации самых больших в мире гидроаккумулирующих электростанций (*REGNUM* (<http://www.regnum.ru/news/1366134.html>), – 2011. – 19.01).

Підготовка науково- і науково-педагогічних кадрів

1 лютого в Ужгородському національному університеті розпочався щорічний конкурс наукових праць молодих учених «Кращий молодий науковець ДВНЗ УжНУ-2010». Метою конкурсу є стимулювання активної творчої праці докторантів, аспірантів, молодих учених у процесі навчання та оволодіння спеціальністю, практичними навичками, професійною майстерністю, опанування методологією проведення наукових досліджень.

Взяли участь у конкурсі можуть молоді науковці, які відповідають вимогам Положення про конкурс. З цього року конкурс є відкритим, тому також надається можливість позаконкурсної участі молодих учених, які не є працівниками УжНУ.

Переможцям конкурсу буде вручено премії. Реєстрація та участь у конкурсі на сайті concur.sucoz.ua (*Закарпаття online* (<http://zakarpattya.net.ua/ukr-news-78683-Konkurs-Krashchiy-molodyi-naukovets-2010-startuvav-v-Uzhhorodskomu-natsionalnomu-universityeti>)). – 2011. – 1.02).

* * *

У Національному гірничому університеті відкрили Школу молодих учених. У школі навчатимуть 25 доцентів та аспірантів НГУ – серед них інженери, економісти та юристи. Протягом тижня викладачі одного з донецьких вишів читатимуть їм лекції про те, як зробити майбутні наукові проекти цікавими для іноземних інвесторів. Потім протягом місяця слухачі розроблятимуть свої проекти, і вже в березні відбудеться їх презентація (*ТРК 11 канал* (www.11channel.dp.ua)). – 2011. – 17.01).

Під час відкриття Школи молодих учених відповідальний лектор, заступник директора науково-технологічного центру «Реактивелектрон» А. Хребтов ознайомив слухачів-аспірантів зі своєю командою лекторів з Донецької обласної адміністрації. Усі вони приїхали попрацювати з інтелектуальною аудиторією за темою занять школи: «Економіко-правові основи розробки інноваційних проектів та проектів із трансферу технологій».

За словами ректора НГУ акад. Г. Півняка, найчастіше вчені просто не можуть вписатися в ринок (а прикладна наука – це реальний бізнес), оскільки їм незрозумілі нові реалії, пов'язані з пошуком замовлень і вирішенням інших господарських проблем. Тож гірничий університет, як дослідницький, таким чином змінює структуру свого навчання, відкриває нові школи для створення реальних передумов у структурній перебудові наукового напрямку.

Метою занять стало бажання викладачів НГУ згуртувати молодих учених університету навколо процесу комерціалізації наукових розробок. Уперше молоді вчені різних напрямів об'єднуюватимуться в команди. Учорашні

студенти шукатимуть реальні можливості впровадження спільних наукових проектів (*Дніпроград* (<http://dniprograd.org>). – 2011. – 18.01).

Наука і влада

Президент України В. Янукович поздравил ректора, профессорско-преподавательский состав, сотрудников, студентов и выпускников Львовского национального университета им. Ивана Франко по случаю 350-летия со дня основания университета.

В. Янукович подчеркнул, что сегодня государство возлагает большие надежды на Львовский университет в воспитании новой интеллектуальной элиты, которая сможет обеспечить стремительно возрастающие потребности национальной экономики и гуманитарной сферы (*REGNUM* (<http://www.regnum.ru/news/1366521.html>). – 2011. – 20.01).

До уваги держслужбовця

Т. Добко, заввідділу НБУВ

В. Шкаріна, мол. наук. співроб. НБУВ

Світова економічна криза: причини, наслідки, шляхи подолання

Список літератури з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1999–2010 рр.

Загальні питання

Монографії, автореферати дисертацій, дисертації

1. Абрамов И. М. Экономические кризисы-катастрофы и пути их преодоления / И. М. Абрамов ; науч. ред. П. Г. Никитенко. – Минск : БГЭУ, 2001. – 119 с.

ВА613401

2. Актуальні проблеми нейтралізації негативного впливу світової економічної кризи на процес інтеграції України до НАТО : наук.-інформ. зб. /

В. М. Бегма [та ін.] ; заг. ред. В. П. Горбулін ; Ін-т пробл. нац. безпеки. – К. : Вид. дім Д. Бурага, 2009. – 112 с. : рис., табл.

ВА721592

3. Антошкина Л. И. Мировые экономические кризисы: история, современность, проблемы, решения : монография / Л. И. Антошкина ; В. А. Висящев. – Донецк ; Бердянск : Норд-Пресс, 2009. – 370 с.

В350813

4. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку / А. С. Гальчинський. – К., 2009. – 391 с.

ВА719540

5. Глазьев С. Ю. О перспективах преодоления глобального экономического кризиса. – М. : Фонд «Знание» им. С. И. Вавилова, 2009. – 75 с. – (Научно-просветительская серия «Трибуна Академии наук» ; вып. № 17).

ВА1299

6. Делягин М. Г. Мировой кризис. Общая теория глобализации : курс лекций / М. Г. Делягин ; Ин-т проблем глобализации. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 768 с.

ВА646323

7. Дудко Н. В. Механізм запобігання та протидії міжнародним фінансовим кризам на глобальному та національному рівнях : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Дудко Надія Валентинівна ; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. – К., 2007. – 19 с.

РА353585

8. Запорожець О. Ю. Кризові репутаційні стратегії держав у міжнародних відносинах (на прикладі України та Російської Федерації) : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Запорожець Оксана Юрївна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 201 арк.

ДС89775

9. Константинов Ю. А. Финансовый кризис: причины и преодоления / Ю. А. Константинов, А. И. Ильинский. – М. : Финстатинформ, 1999. – 156 с.

ВА592130

10. Коханевич М. Т. О сути настоящего мирового финансово-экономического кризиса и о том, кто есть Творец – Троиный Бог и истинный смысл и назначение жизни человека, и его место в мире. Новое

миропонимание: понимание Мира – планеты Земля, как Живой и Разумной Сущности – «Божества», детьми которого мы являемся : для широких масс / М. Т. Коханевич. – Черновцы : Митець, 2010. – 96 с.

ВА723008

11. Людина і соціум в умовах глобальної кризи: погляд крізь призму суспільствознавства та богослов'я : IX наук.-практ. конф. / редкол.: Л. І. Буряк [та ін.] ; Нац. акад. упр., Центр персп. соц. дослідж. М-ва пр. та соц. політики України та НАН України. – К. : НАУ, 2010. – 399 с.

ВА726549

12. Мазуренко В. І. Світові фінансові кризи та національна економічна безпека: теорія і методологія : монографія / В. І. Мазуренко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2007. – 511 с.

ВА710370

13. Мазуренко В. І. Системні детермінанти світових фінансових криз : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02 / В. І. Мазуренко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 32 с. : рис., табл.

РА373678

14. Мащенко Е. В. Прогнозування економічних криз в умовах сучасних світогосподарських відносин : дис. ... канд. екон. наук : 08.05.01 / Мащенко Едуард Васильович ; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. – К., 2003. – 192 арк.

ДС76683

15. Плебсологічна оцінка сучасної світової фінансово-економічної кризи і завдань стратегічного менеджменту : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 24 квіт. 2009 р. : доп. та виступи / ред. кол.: І. А. Безклубий [та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Терноп. нац. екон. ун-т, Міжгалуз. ін-т упр. [та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2009. – Вип. 2. – 247 с.

В351926/Вип. 2

16. Старіков Н. Криза: як це робиться: криза не випадковість – це зброя / Н. Старіков. – К. : Саммит-Книга : Питер, 2010. – 307 с.

ВА723140

17. Янковский Н. А. Инновационные и классические теории катастроф и экономических кризисов : монография / Н. А. Янковский [и др.] ; Донец. нац. ун-т. – Донецк : ДонНУ, 2009. – 330 с. : рис.

ВА719314

Підп. до друку 10.02.2011.

Формат 60x84/16. Друк офс. Папір офс. Ум. друк. арк. 5,7.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3